

YES-keskuksen toimintasuunnitelma

Keino, Jutta

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

YES-keskuksen toimintasuunnitelma

Jutta Keino
Liiketalous
Opinnäytetyö
joulukuu, 2010

Jutta Keino

YES-keskuksen toimintasuunnitelma

Vuosi 2010

Sivumäärä 48

Yrittäjään liitetään usein termit innovatiivinen, hallitsee riskejä ja saa asiat tapahtumaan. Yrittäjyyttä on kahdenlaista. Perinteinen yrittäjä omistaa oman yrityksen ja tekee kaikki päätökset itse. Sisäisessä yrittäjyydessä työntekijä on toisen palveluksessa, mutta työskentelee kuin yritys olisi hänen omansa.

Tavoitteena yrittäjyyskasvatuksessa on saada nuoret ymmärtämään ja sisäistämään asenteet, tiedot ja taidot, jotka liittyvät yrittämiseen. Näistä on hyötyä omassa yrityksessä sekä työskennellessään toisen palveluksessa (Kansikas 2007, 15.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee yrittäjyyskasvatusta Kanta-Hämeen YES-keskuksen näkökulmasta. YES-keskus tarjoaa nykypäivän yrittäjyyskasvatus palveluja kouluille ja yrityksille. Tarkoituksena on laajentaa yrittäjyyskasvatusta kouluihin ja saada opettajat ja yritykset mukaan.

Työ tarjoaa Kanta-Hämeen YES-keskukselle toimintasuunnitelman, jonka avulla se voi tuoda yrittäjyyskasvatusta paremmin esille. Työhön on yritetty mahdollistaa mahdollisimman paljon hyödyllisiä neuvoja ja esimerkkejä, joiden avulla saataisiin oppilaat ja opettajat kiinnostumaan enemmän yrittäjyyskasvatuksesta.

Tämän opinnäytetyön teorian pohjana on käytetty yrittäjyyskasvatuksen kirjallisuutta ja Internet - lähteitä. Teoriassa on ensin käsitelty yleisesti yrittäjyyttä ja siihen liittyviä ominaisuuksia. Sen jälkeen on kerrottu yrittäjyyskasvatuksesta, opetushallituksen toimenpideohjelmasta liittyen yrittäjyyskasvatukseen ja yleisesti, miten yrittäjyyskasvatusta kannattaisi opettaa kouluissa.

Toimintasuunnitelma on koostettu eri kuukausien mukaan. Jokaiselle kuukaudelle on asetettu omat tavoitteensa niin markkinoinnille kuin yrittäjien ja opettajien tapaamisillekin. Toimintasuunnitelmasta on pyritty tekemään mahdollisimman selkeä, jotta pääkohdat on helppo löytää. Tavoite on, että toimintasuunnitelma on mahdollisimman käyttökelpoinen YES-keskukselle ja siitä saisi lisää ideoita yrittäjyyskasvatukseen.

Asiasanat yrittäjyyskasvatus, yrittäjyys,

Jutta Keino

YES-Center's plan of action

Year 2010

Pages 48

An entrepreneur can be often described as a risk taker and a person who makes things happen. There are two kinds of entrepreneurship. The traditional entrepreneur owns his own enterprise and makes all the decisions by himself. The inner entrepreneur is working for somebody else but works like he is working in his own enterprise.

The main goal for entrepreneurship education is to get the youth to understand and internalize the attitude, knowledge and skills that are associated with an entrepreneur. These are useful when he is working on his own or in somebody else's enterprise.

This scholarly thesis discusses the entrepreneurship education from the Kanta-Häme's YES-Center's point of view. The YES-Center provides today's entrepreneurship education services for schools and enterprises. The purpose is to expand entrepreneurship education to schools and get the teachers and enterprises more excited about it.

This work provides to Kanta-Häme's YES-Center with a plan of action that will help improve the entrepreneurship education up better. I have tried to include plenty of useful advises in this work. These advices should get the students and the teachers more excited about entrepreneurship education.

In this scholarly thesis I have used as a theoretical base entrepreneurship education literature and Internet sources. The theoretical base discusses general entrepreneurship and the qualities. After that follows a discussion on entrepreneurship education, Finnish National Board of Education's plan of action for entrepreneurship education and in general how entrepreneurship should be taught.

The plan of action is divided for every month. Every month the matters under consideration are: teacher and student education, marketing and principals and entrepreneurs meetings. I have tried to keep the plan of action simple so that all the main points can be found easily. I hope that the plan of action is useful and gives many new ideas for the YES-Center which they can use in the future.

Key words entrepreneurship education, entrepreneurship,

Sisällys

<u>1 Johdanto.....</u>	<u>6</u>
<u>1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....</u>	<u>6</u>
<u>1.2 Tutkimusongelma.....</u>	<u>6</u>
<u>1.3 Menetelmä.....</u>	<u>7</u>
<u>1.4 Aiheen rajaus.....</u>	<u>8</u>
<u>1.5 Opinnäytetyön rakenne.....</u>	<u>8</u>
<u>2 YES-keskus.....</u>	<u>8</u>
<u>2.1 Yrityskuvaus.....</u>	<u>8</u>
<u>2.2 YES-keskuksen palvelut.....</u>	<u>9</u>
<u>2.3 Sidosryhmät.....</u>	<u>11</u>
<u>2.4 Viestintä.....</u>	<u>12</u>
<u>2.5 Kanta-Hämeen YES-keskuksen saavutukset tähän mennessä.....</u>	<u>13</u>
<u>3 Yrittäjyys.....</u>	<u>14</u>
<u>3.1 Yrittäjyyden historiaa.....</u>	<u>14</u>
<u>3.2 Yrittäjämäinen toimintatapa.....</u>	<u>20</u>
<u>3.3 Yksilön henkilökohtaiset edellytykset yrittäjyyteen.....</u>	<u>20</u>
<u>3.4 Sisäinen yrittäjyys.....</u>	<u>22</u>
<u>4 Yrittäjyyskasvatus.....</u>	<u>23</u>
<u>4.1 Määritelmä.....</u>	<u>23</u>
<u>4.2 Yrittäjyyskasvatuksen taustaa.....</u>	<u>24</u>
<u>4.3 Tavoitteet ja sisältö.....</u>	<u>25</u>
<u>4.4 Yrittäjyyskasvatus varhaisiässä.....</u>	<u>27</u>
<u>4.5 Koulun ja työelämän yhteys yrittäjyyskasvatukseen.....</u>	<u>28</u>
<u>4.6 Yrittäjyyskasvatuksen haasteita.....</u>	<u>28</u>
<u>4.7 Opetusministeriön yrittäjyyskasvatuksen toimenpideohjelma.....</u>	<u>31</u>
<u>5 YES-keskus - hanke.....</u>	<u>32</u>
<u>5.1 Aiemmat yrittäjyyskasvatus - hankkeet Kanta-Hämeessä.....</u>	<u>32</u>
<u>5.2 YES-keskus hankkeen alkukartoitus.....</u>	<u>33</u>
<u>5.3 Hankkeen päätavoitteet.....</u>	<u>34</u>
<u>5.4 Budjetti.....</u>	<u>35</u>
<u>5.5 Haastattelu.....</u>	<u>35</u>
<u>6 Johtopäätökset.....</u>	<u>36</u>
<u>Lähteet.....</u>	<u>39</u>
<u>Liite 1 Hämeenlinnan koulut.....</u>	<u>41</u>
<u>Liite 2 Toimintasuunnitelma.....</u>	<u>42</u>

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön innostajana toimi 2,5 kuukauden työharjoitteluni Projektistudio Oy:ssä kesällä 2009. Tutustuin harjoitteluni yhteydessä YES-keskus hankkeeseen. Pääsin mukaan moniin YES-keskus tapaamisiin sekä sain paljon informaatiota hankkeesta. Valitsin aiheen, koska tiesin siitä paljon ja se kiinnosti minua. Myös opinnoissani olen tehnyt paljon yrittäjyyteen liittyviä tehtäviä.

Opinnäytetyöni koskee yrittäjyyskasvatushanketta, joka on toiminut Kanta-Hämeen alueella vuodesta 2008 lähtien. Sen tarkoituksena on rakentaa toimiva YES-keskus Kanta-Hämeen alueelle ja saada kaikki alueen kasvatuslaitokset mukaan hankkeeseen. Kanta-Hämeen hanke on osa suurempaa YES-keskus hanketta, johon kuuluu monia alueita eri puolilta Suomea.

Hämeenlinnan seudulla on toteutettu aiemminkin yrittäjyyskasvatus hankkeita, mutta opettajat eivät vielä ole aktiivisesti mukana. Heiltä on puuttunut informaatiota tai mielenkiintoa aihetta kohtaan.

1.2 Tutkimusongelma

Yrittäjyyskasvatus on tullut pakolliseksi aihekokonaisuudeksi opetussuunnitelmiin. Sen tarkoitus on opettaa tietoja ja taitoja, joita yksilö tulevaisuudessa tarvitsee.

Yrittäjyyskasvatuksen avulla pyritään lisäämään yritteliäisyyttä, motivaatiota, luovuutta sekä tavoitteellisuutta.

Tutkimuskysymyksiäni ovat: Mitä toimenpiteitä tulisi tehdä, jotta yrittäjyyskasvatusta saisi opetussuunnitelmiin mukaan? Millä tavoilla opettajia tulisi valmistaa opetussuunnitelmamuutoksia varten? Miten oppilaat saadaan kiinnostumaan yrittäjyydestä? Opinnäytetyöni päätarkoitus on antaa selkeä konkreettinen suunnitelma, jonka avulla tieto yrittäjyyskasvatuksesta lisääntyisi ja se olisi myös mukana opetussuunnitelmissa.

Opinnäytetyöni auttaa Kanta-Hämeen alueen projektivastaavaa jäsentämään työtään sekä toivottavasti tarjoaa hänelle muutaman uuden idean, miten kehittää YES-keskuksen toimintaa eteenpäin.

Opinnäytetyöni teorian perustuu saatavilla oleviin yrittäjyyskasvatusteoksiin, jotka ovat suurimmilta osin suomenkielisiä. Olen tutustunut myös Hämeenlinnassa tehtyihin muihin yrittäjyyskasvatushankkeisiin sekä YES-keskuksen ja Nuori Yrittäjyys- yhdistyksen

verkkosivuihin. Paljon tietoa on antanut myös Hillevi Kaarlenkaski, joka vastaa Kanta-Hämeen YES-keskuksesta.

1.3 Menetelmä

Opinnäytetyöni edustaa kvalitatiivista tutkimusta. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2002, 155) mukaan kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Tutkija käyttää mieluummin haastatteluja tiedon keruuseen kuin mittausvälineitä. Täydentävän tiedon hankkimiseen tutkijat käyttävät lomakkeita ja testejä. Tutkija pyrkii paljastamaan odottamattomia seikkoja, joten hän tarkastelee aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään yleensä teemahaastattelua, osallistuvaa havainnointia tai ryhmähaastattelua tiedon keruuseen. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Kun tutkimus etenee, muotoutuu samalla tutkimussuunnitelma. Kaikkia tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tutkitaan sen mukaan.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lajeja on paljon. Kaikista parhaiten tähän opinnäytetyöhön sopii toimintatutkimus. Metsämuuronen (2006, 120) kirjoittaa, että toimintatutkimuksen avulla pyritään ratkaisemaan erilaisia käytännön ongelmia sekä ymmärtämään ja parantamaan sosiaalisia käytäntöjä työyhteisössä. Toimintatutkimus on tilanteeseen sidottua, vaatii yhteistyötä, osallistuvaa sekä itseään tarkkailevaa. Siinä pyritään vastaamaan johonkin ongelmaan, joka on havaittu käytännön toiminnassa tai kehittämään paremmaksi jo olemassa olevaa käytäntöä. Yleensä kyseessä on koko organisaation muutosprosessi, johon tarvitaan kaikkien toimijoiden sitoutuminen mukaan prosessiin.

Toimintatutkimukseen kuuluu kolme piirrettä. Ensinnäkin tutkimuksen kohteena on sosiaalinen käytäntö, joka on muutoksille altis. Tutkimus etenee suunnittelun, toiminnan havainnoinnin ja reflektoinnin spiraalisena kehänä. Jokaista vaihetta toteutetaan ja suhteutetaan toisiinsa kriittisesti ja systemaattisesti. Kolmas piirre on, että osallistujat ovat jokaisessa vaiheessa vastuussa toiminnastaan muille osallistujille ja itselleen.

Toimintatutkimusta voidaan käyttää viidessä eri tilanteessa. Silloin kun pyritään löytämään ratkaisu havaittuun ongelmaan tai kun halutaan tarjota koulutusta työyhteisön sisällä.

Toimintatutkimusta voidaan käyttää myös silloin kun halutaan lisätä uusia näkökulmia työskentelyyn, parantaa työntekijöiden ja tutkijoiden välistä kommunikointia tai antaa subjektiiviselle ja impressionistiselle lähestymistavalle mahdollisuus ratkaista ongelmia. (Metsämuuronen 2006, 103.)

Haastattelin työhöni Hillevi Kaarlenkaskea 14.10.2010 YES-keskuksen nykytilanteesta.

Haastattelu tapahtui sähköpostin välityksellä. Lähetin hänelle neljä kysymystä, joissa osassa oli tarkentavia kysymyksiä.

1.4 Aiheen rajaus

Suunnitelma on tehty koskemaan pelkästään yrittäjyyskasvatusta ja sitä, kuinka sen saisi parhaiten mukaan alakoulujen, yläkoulujen ja lukioiden opetussuunnitelmiin. Yrittäjyys itsessään on niin laaja käsite, että sen käsitteleminen vaatisi paljon laajemman työn.

Olen rajannut aiheen koskemaan Kanta-Hämeen YES-keskusta, koska olisi haastavaa tehdä valtakunnallinen, kaikkia 15:sta alueellista YES-keskusta koskeva suunnitelma. Itse olen kotoisin Hämeenlinnasta, joten tiedän paljon alueen kouluista. Myös työharjoittelupaikkani YES-keskuksessa vaikutti aiheen valintaan.

Työ koskee vuotta 2010 ja vuoden 2011 ensimmäistä puoliskoa. Alun perin työn piti olla vain vuoden 2010 loppuun, mutta jotta se olisi ajankohtainen, päätin jatkaa sitä puolella vuodella. Yritin tehdä työstä yksityiskohtaisen. Jos olisin tehnyt esimerkiksi suunnitelman kymmeneksi vuodeksi, en olisi voinut tehdä näin tarkkaa suunnitelmaa. Kymmenessä vuodessa yrittäjyyskasvatus varmasti muuttuu paljon ja saa enemmän huomiota opetussuunnitelmissa.

1.5 Opinnäytetyön rakenne

Työ alkaa YES-keskuksen esittelyllä. Tämän jälkeen on teorian käsittelyllä, johon kuuluu teoriaa yrittäjyydestä sekä yrittäjyyskasvatuksesta ja sen merkityksestä. Lopuksi on tietoa YES-keskus hankkeesta.

Liitteissä käsitellään varsinaista tutkimusongelmaa eli konkreettista toimintasuunnitelmaa. Suunnitelmassa pohditaan, miten YES-keskuksen tunnettavuutta voisi lisätä ja toimintaa kehittää. Toimintasuunnitelma on jaettu kuukausittaisiin alalukuihin. Haastavina kuukausina ovat kesä- ja heinäkuu, koska silloin koulut ovat kiinni ja opettajat lomalla.

Olen jakanut suunnitelman joka kuukausi osiin. Joka kuukausi on käsitelty suurin piirtein samat asiat eli sen kuukauden opettajien ja rehtoreiden tapaamiset, YES-keskuksen markkinointi, yritysten yhteistyö sekä opettajien ja oppilaiden koulutus.

2 YES-keskus

2.1 Yrityskuvaus

YES-yrittäjyyskasvatuskeskus tarjoaa yrittäjyyskasvatuspalveluita kuntien opetustoimille sekä yrittäjille. Kansallisen hankkeen tavoitteena on perustaa hankkeeseen osallistuviin maakuntiin

YES-keskus, joka kokoaa ja tuottaa alueelleen yrittäjyyskasvatusta tukevia palveluita. Keskukseen pääasiallisena tehtävänä on auttaa oppilaitoksia ja yrityksiä löytämään erilaisia käytäntöjä työelämän ja opiskelun yhdistämiseen. (YES-keskus 2009.)

YES-keskuksessa työskentelee projektipäällikkö, joka vastaa oman alueensa tuloksesta. Suomessa toimii tällä hetkellä 15 YES-keskusta ja ne on jaoteltu maakuntien mukaan. YES-keskukset toimivat pääosin seudullisten kehittämissyhtiöiden yhteydessä. Keskus varmistaa yrittäjyyskasvatuspolun jatkumon varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta toiselle ja korkeakouluasteelle aina ulkoiseen yrittäjyyteen saakka. Yrittäjyyskasvatuksen palvelut ovat samanlaiset jokaisessa YES-keskuksessa. Jokaisessa maakunnassa toteutetaan lisäksi omia palveluita sekä oman toimintasuunnitelman mukaista kehittämistyötä. (YES-keskus 2009.)

YES-keskus Kanta-Hämeen projektipäällikkönä toimii Hillevi Kaarlenkaski. Hän on yksityisyrittäjä Projektistudio Oy - nimisessä yrityksessä. Yritys tekee erilaisia projekteja yrityksille tilauksesta. Projektistudio Oy:n yksi projekteista koskee YES-keskusta.

Kanta-Hämeen alueella vastuussa projektista ovat seuraavat tahot. Kehittämiskeskus Oy Häme organisoii hanketta ja on vastuussa siitä Hämeen maakunnassa, Hämeenlinnan opetustoimi, joka vastaa esimerkiksi ”Paras Idea” - kilpailun organisoinnista, yrittäjyyskasvatuksen strategiasta varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle sekä opetussuunnitelmista. Koulutuskeskus Tavastia vastaa Nuori Yrittäjyys toiminnasta. Hämeen ammattikorkeakoulun ja Ammatillisen Opettajankoulutuslaitoksen vastuulla on SENSE-liikeideakilpailu sekä opettajien täydennyskoulutus. Tampereen yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tehtävänä on opettajien asennekasvatus ja koulutus. Hämeen Yrittäjät vastaa yrittäjien mukaansaamisesta sekä yrittäjien yhteistyöstä. Hämeen Kauppakamari järjestää yritysvierailuja ja TAT-yhteistyötä (Taloudellinen Tiedotustoimisto). (Kaarlenkaski 2008, 1.)

2.2 YES-keskuksen palvelut

Opettajien koulutuksessa YES-keskuksen tarkoituksena on järjestää opettajille yrittäjyyskasvatuskoulutusta. Koulutus tapahtuu esimerkiksi VESO-päivillä, joissa annetaan lyhyitä, tietoiskutyypisiä luentoja eri aihealueista. Myös erilaisia puolen päivän mittaisia workshoppeja järjestetään. Ne voivat olla luentotyypisiä tai toiminnallisia koulutuspäiviä. Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillisen opettajakorkeakoulu järjestää koulutusmoduulia ”Learning of Entrepreneurial Competences”, jonka oppimistavoitteita ovat: 1. Osallistujat saavat tukea opiskelijan yrittäjyyskompetensseja ja kasvua kohti yrittäjyyttä, 2. Osallistujat saavat suunnitella ja toteuttaa opetuksen sekä oppimisen kasvatustieteellistä tutkimusta ja pedagogisia ratkaisuja, 3. Osallistujat suunnittelevat ja toteuttavat oman kurssin

opiskelijoilleen opiskeluympäristössä käyttämällä yrittäjämäisiä metodeja/pedagogisia malleja. (Kaarlenkaski 2008, 3.)

YES-keskuksella on myös erilaisia YES-koulutuksia. 3:n tunnin veso-koulutus on toiminnallinen ja luova yrittäjyyskasvatuskoulutus. Kouluttajana toimii alueen projektipäällikkö sekä koulutusjohtaja. (YES-keskus 2009, 1.)

YES & NY - minicampvesossa (6 h) näkökulmana on omaehtoinen yrittäjyys. Se perustuu Nuori Yrittäjyys ry:n opinto-ohjelmiin. Minicampissa opettajat perustavat omat yritykset ja pitävät yritysesittelyitä. Kouluttajana toimii NY:n ja YES - keskuksen kouluttajia sekä paikallisia yrittäjiä. (YES-keskus 2009, 1.)

YES & TAT - vesossa (6 h) näkökulmana on sisäinen yrittäjyys. Veson kouluttajina toimivat YES-keskuksen projektipäällikkö, yrittäjyyskasvatukseen erikoistunut kouluttaja sekä Taloudellisen tiedotustoimiston koulucoach. Vesossa vierailaan isossa yrityksessä, jossa tutustutaan yrittäjämäiseen toimintaan toisen palveluksessa. (YES-keskus 2009, 1.)

YES & Yrittäjä - veso (6 h) on YES-verkoston yrittäjyyskasvatuskouluttajien, YES-projektipäällikön ja paikallisten yrittäjien vetämä veso, jossa näkökulmina ovat yrittäjyys, ulkoinen yrittäjyys sekä yrittäjämäinen toimintatapa. Vesossa vierailaan pk-yrityksessä, jossa tutustutaan yrittäjäksi ryhtymiseen sekä yrittäjänä toimimiseen. (YES-keskus 2009, 1.)

Opetussuunnitelmien kehittämiseen perustetaan työryhmä, jossa on vahvaa pedagogista yrittäjyyskasvatusopetusta sekä elinkeinoelämän ja yritysmaailman osaamista. Opetussuunnitelmissa noudatetaan opetushallituksen valtakunnallisia linjauksia sekä pyritään huomioimaan myös maakunnan omat strategiat ja tavoitteet. (Kaarlenkaski 2008, 3.)

YES-pajatoiminnassa Hämeenlinnan kaupunki on osoittanut fyysisen tilan YES-keskushankkeen käyttöön. Tila on luovuutta tukeva paikka, joka toimii opiskelijoiden ja opettajien yhteisenä tilana. Siellä eri koulutusasteiden opiskelijat tapaavat toisiaan ja ideoivat sekä suunnittelevat omia projektejaan. (Kaarlenkaski 2008, 3.)

Valtakunnallinen YES-keskus tuottaa erilaista yrittäjyyskasvatusmateriaalia (mm. kirjoja ja esitteitä). Lisäksi maakunnallisessa hankkeessa on kerätty erilaisia materiaaleja (mm. kirjoja) ja verkkomateriaaleja. YES-keskus on jakanut materiaalin eri oppilaitoksille ja näiden kirjastoille sekä Hämeenlinnan kaupungin kirjastoon, jossa materiaalit ovat vapaasti opettajien lainattavissa. (Kaarlenkaski 2008, 3.)

Kanta-Hämeen YES-keskus järjestää yhteisiä tapahtumia koko hankkeen ajan. Tapahtumien avulla pyritään luomaan verkostoja eri oppilaitosten ja yrittäjien kesken. Tarkoitus on järjestää joka vuosi joku isompi tapahtuma. Vuonna 2009 se oli Futuuri 2009 - tapahtuma, joka järjestettiin marraskuussa. (Kaarlenkaski 2008, 3.)

YES-keskushanke tukee oppilaitos-yritysyhteistyötä kartoittamalla sopivia yrittäjiä luennoitsijoiksi ja mentoreiksi. Myös yrittäjille suunnattu valmis malli koululuentojen suunnitteluun on tekeillä. Oppilaitokset toteuttavat valtakunnallisen NY-toiminnan eri toimintamalleja omien opetussuunnitelmiansa puitteissa. YES-keskus järjestää erilaisia Nuori Yrittäjyys leirejä, jotka ovat suunnattu opiskelijoille. Se osallistuu myös valtakunnallisiin yrittäjyyskasvatus tapahtumiin. (Kaarlenkaski 2008, 4.)

YES-keskuksen tarkoitus on edistää ja kannustaa kaikkia luovia toimenpiteitä ja malleja, joilla oppilaitoksien henkilökunta ja opiskelijat saadaan toimimaan yrittäjämäisesti. (Kaarlenkaski 2008, 4.)

2.3 Sidosryhmät

YES-keskuksen valtakunnallisiin sidosryhmiin kuuluvat seudulliset kehittämiskeskukset (Hämeenlinnassa Kehittämiskeskus Oy Häme), uusyrityskeskukset, Suomen Yrittäjien järjestöt, Kauppakamarit, maakuntaliitot, alueen korkeakoulujen tutkimus- ja koulutustoiminta (erityisesti OKL:t), Taloudellinen tiedotustoimisto TAT, Nuori Yrittäjyys ry, ministeriöt (OPM ja TEM) sekä Opetushallitus. (Ahlman 2007, 3.)

Nuori Yrittäjyys tarjoaa 14 - 25 - vuotiaille yrittäjyys - ja koulutuskasvatusta. Se edistää työelämässä tarvittavia taitoja ja aktiivista kansalaisuutta. Nuori Yrittäjyys tarjoaa oppilaitoksille opinto-ohjelmia, jotka tukevat yritteliäisyyttä sekä ovat käytännönläheisiä tekemällä oppimisen periaatteella toimivia kokonaisuuksia. Ohjelmien kautta oppilaat oppivat ryhmätyötä, ongelmanratkaisutaitoja sekä oman toiminnan vastuullisuutta. Nuori Yrittäjyys ry:n opinto-ohjelmien tarjonta laajeni vuoden 2010 elokuussa peruskoulun alaluokille. (Nuori Yrittäjyys ry 2008.)

Nuori yrittäjyys ry:llä on erilaisia palveluita, joita YES-keskuskin hyödyntää. NY 24 h - leiri on suunnattu ammatillisen toisen asteen opiskelijoille. Leirillä opiskelijat perustavat vuorokauden ajaksi kuvitteellisen yrityksen. Ohjelma perustuu erilaisista luennoista ja rastitehtävistä. (Nuori Yrittäjyys ry, 2008.)

NY 6 h - leiri on suunnattu peruskoulun alaluokille. Leirillä opitaan tekemisen kautta eli tehdään erilaisia rastitehtäviä ja samalla opitaan tiimityötä ja vuorovaikutustaitoja. (Nuori Yrittäjyys ry, 2008.)

NY oma talous - opinto-ohjelma on suunnattu nuorille ja se antaa hyödyllistä tietoa raha-asioista. Se kehittää itsetuntemusta sekä elämän taitoja työelämää varten. (Nuori Yrittäjyys ry, 2008.)

NY vuosi yrittäjänä - ohjelmassa opiskelijat perustavat kuvitteellisen, oikealla rahalla toimivan yrityksen ja johtavat sitä vuoden ajan. Ohjelma on suunnattu peruskoulussa ja toisella asteella opiskeleville nuorille. (Nuori Yrittäjyys ry, 2008.)

NY Oma yritys - ohjelma on suunnattu korkea-asteen opiskelijoille. Opiskelijat perustavat lukuvuoden ajaksi oikealla rahalla toimivan yrityksen ja johtavat sitä. Ohjelman jälkeen opiskelijoilla on valmiudet perustaa oma yritys. (Nuori Yrittäjyys ry, 2008.)

2.4 Viestintä

Pääviestintäkanava on YES-keskuksen internettisivut: www.yes-keskus.fi. YES-keskukset viestittävät toiminnastaan koulujen yhteysopettajille viikkokirjeellä. Myös yrittäjyyskasvatus on ollut esillä valtakunnallisissa sekä paikallisissa medioissa kuukausittain. YES-keskuksen kannalta on tärkeää olla esillä eri medioissa yrittäjyyskasvatuksen teemalla. Tämä lisää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa ja näin yrittäjyyskasvatusta saadaan vietyä eteenpäin.

YES-keskuksen viestinnän päätavoitteena on nostaa yrittäjyyskasvatuksen huippu-caseja tunnetuksi paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Viestinnän tarkoitus on luoda YES-verkostoon positiivista ja kannustavaa yhteishenkeä. (YES-keskus 2009, 2.)

Viestinnän perussanomaan kuuluvat tieto yrittäjyyskasvatuksen konkreettisesta avusta. Viidestä palveluryhmästä, joita ovat; materiaalit, koulutukset, OPS-palvelut, koulu-yritysyhteistyön mentorointi sekä Nuori Yrittäjyys aluetoimisto kuuluu myös viesti perusviesteihin. Viestinnän tarkoituksena on myös kertoa, että YES-keskukseen on helppo ottaa yhteyttä ja palvelu toimii hyvin. Viestinnässä on tarkoitus korostaa YES-keskuksen tietoa, taitoa, tunnetta, tahtoa ja rohkeutta. (YES-keskus 2009, 3.)

Viestinnän kohderyhmä voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen taso on operatiivinen taso ja sitä hoitaa projektipäällikkö. Hänen tehtävänä on ottaa yhteyttä oppilaitoksiin sekä yrittäjiin ja elinkeinoelämän operatiivisiin yhteistyökumppaneihin. Toinen taso on strateginen taso, jota hoitaa projektipäällikön apuna koulutusjohtaja. Strategisessa

tasossa otetaan yhteyttä sivistystoimeen ja - lautakuntiin, alueellisiin YES-tiimeihin ja yhteistyötahoihin, alueellisiin poliittisiin päättäjiin sekä alueelliseen mediaan.

Verkostoviestinnästä vastaa projektijohtaja sekä koulutusjohtaja ja johtoryhmät. Heidän kohderyhmänään ovat projektipäälliköt ja projektin kansallinen johto, hankkeen kansalliset hallinnoijat ja johtoryhmä, kansalliset yhteistyökumppanit ja rahoittajat sekä kansallisen tason poliittiset päättäjät ja media. (YES-keskus 2009, 4.)

Alueellisella projektipäälliköllä on vastuu viestinnästä oman alueen opettajille ja paikalliselle medialle, oman alueen www-sivun sisällöistä, alueella ilmestyvien lehtiartikkelien kokoamisesta ja verkkoon siirrosta sekä markkinointimateriaalista ja -kampanjoista. Myös oman alueen hyvistä esimerkeistä kertominen kansalliselle tasolle sekä kannustavan yhteishengen luominen koko verkostoon on tärkeää. (YES-keskus 2009, 5.)

Kansallinen viestintä keskittyy yhteyksiin kansallisiin medioihin, www-sivun kokonaisuuteen ja muutoksiin, www-sivun kansallisen osion päivityksiin, markkinointimateriaaliin ja esitteisiin, graafiseen ilmeeseen sekä projektipäälliköiden tukemiseen viestinnän ja markkinoinnin osiossa. (YES-keskus 2009, 5.)

Jokaisella YES-keskuksella on oma logo ja jokainen YES-keskus käyttää yhteisiä lomakepohjia, joissa on YES-keskuksen logo.

2.5 Kanta-Hämeen YES-keskuksen saavutukset tähän mennessä

Tämän hetken päätavoite Kanta-Hämeen seudulla on tavoittaa lukiot ja saada niihin yrittäjyyskasvatusta. Tähän mennessä yhteydessä on oltu Kaurialan, Hämeenlinnan yhteiskoulun ja Lyseon lukioihin, Koulutuskeskus Tavastiaan sekä HAMKiin. Perusopetus ja yläkoulut ovat olleet vähemmällä huomiolla.

Suuri tapahtuma, joka kokosi suuren osan Hämeenlinnan alueen oppilaista oli Futuuri 2009-tapahtuma marraskuussa. Sillä annettiin tietoa jatkokoulutusmahdollisuuksista, päihteistä, työelämään siirtymisestä sekä yrittäjyyskasvatuksesta ja yrittämisestä. Tapahtuma oli kaksipäiväinen ja sen huipensi kahden huippuartistin esiintyminen.

Myös lukioiden rehtoreiden sekä yrittäjien ja opettajien kanssa on pidetty erilaisia tapaamisia. Näissä tapaamisissa on muun muassa suunniteltu erilaisia tapoja viedä yrittäjyyskasvatusta eteenpäin. On huomattu, että opettajia on vaikea saada mukaan, koska heiltä puuttuu mielenkiintoa aihetta kohtaan. Esimerkiksi Futuuri 2009-tapahtumassa ei ollut monta opettajaa paikalla.

Nuori Yrittäjyys - leirejä on pidetty Hämeenlinnassa. Elokuussa 2009 Hämeenlinnan yhteiskoulun (HYK) kuudesluokkalaiset ja yrityslinjalla opiskelevat olivat 6 h - leirillä. Syyskuussa 2009 KK Tavastialla pidettiin Vuosi Yrittäjänä - koulutus ja HYK:issä 24 h - leiri. (Kaarlenkaski 2009.)

3 Yrittäjyys

3.1 Yrittäjyyden historiaa

Yrittäjyyttä on käsitelty kirjallisuudessa jo 1700-luvulta lähtien. Sitä voidaan tarkastella myös eri näkökulmista.

3.1.1 Talusteoreetikkojen näkemys

Kyrön (1998, 41) mukaan yrittäjyys-käsite on saanut alkunsa 1700-luvun Ranskasta. Sen syntyyn on vaikuttanut valistuksen ajan aatteet, feodalismien ja ammattikuntalaitoksen murtuminen ja näitä seuraava teollistumisen aika. Yrittäjyyden syntyäikaan pyrittiin luomaan uutta yhteiskuntaa, jonka rakentajina olivat tasavertaiset yksilöt. Vanhoja traditionaalisen yhteiskunnan arvoja murrettiin. Ihmisille haluttiin luoda mahdollisuus omalla toiminnallaan vaikuttaa elämäänsä, sen sijaan, että siihen olisi vaikuttanut syntymään perustuva asema. Kehitykseen vaikutti myös tekniikan kehittyminen ja teollistuminen. (Kyrö 1998, 8.) Ranskalainen 1700-luvun liikemies Richard Cantillon alkoi jäsentää yrittäjyyttä taloudellisena ilmiönä. Hänen mukaansa yrittäjät olivat henkilöitä, jotka työllistivät muita sekä ostivat tuotteen tiettyyn hintaan ja myivät ne epävarmaan hintaan. (Kyrö 1998, 33.) Cantillon jakoi markkinatalouden toimijat kolmeen luokkaan: 1. maanomistajiin, jotka ovat taloudellisesti riippumattomia 2. yrittäjiin, jotka toimivat markkinoilla omalla riskillään saadakseen voittoa 3. palkkalaisiin, jotka pyrkivät sopimuksen avulla takaamaan itselleen vakaat tulot.

Teollinen vallankumous alkoi 1700-luvun Englannista. Teollistumiseen vaikutti eri tekijät: työvoima, sen uudelleen organisoituminen, pääoma (liikkuvuus ja saanti) tekniikan kehittyminen ja luonnonvarat. Ennen kaikkea siihen vaikutti liberalismien aatteet, yhteiskunnan uskonnolliset, lainsäädännölliset ja poliittisten instituutioiden muutokset. (Kyrö 1998, 35.) Adam Smith (1723-1790) loi klassisen talusteorian. Hänen teoksensa ”The Wealth of Nations” julkaistiin Englannissa 1776. Teos oli vapaan kaupan ja yksilön taloudellisen itsenäisyyden julistus ja symboli. Smith pohti kansainvälistä kauppaa ja markkinoiden muuttumista valtion ja kansalaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Hän kehitti metaforan ”näkömätön käsi”, joka ohjaa kysyntää ja tarjontaa. Smithin mukaan kysyntä laajenee markkinoilla, jos ne ovat avoimet ja yksilöt saavat toimia vapaasti. Smith kannatti ennen kaikkea vapaata kauppaa. (Kyrö 1998, 45-46.)

1800-luvulla vaikutti ranskalainen Jean-Baptiste Say (1767-1832). Hänen yrittäjänsä oli talouden edistäjä. Say painotti inhimillisen työn merkitystä. Hän jakoi tuotteen valmistuksen kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä luodaan tieto, mitä ollaan tekemässä. Toisessa mukana on yrittäjä. Hän soveltaa tietoa. Yritykseen tulee tietoa joka puolelta ja yrittäjä on se, joka arvioi tiedon hyödyllisyyttä. Viimeisessä vaiheessa työllä valmistetaan tuote. Say erotti kapitalistin ja yrittäjän toisistaan. Yrittäjän ei tarvinnut omistaa pääomaa vaan hänellä oli verkostot, maine ja kyky hankkia sitä. (Kyrö 1998, 44.)

Leskinen (2000, 22-23) kirjoittaa, että Von Thünen (1783-1850), joka kuuluu saksalais - itävaltalaiseen perinteeseen, kehitti teorian, johon sisältyy yrittäjän ”riski” ja ”epävarmuus”. Von Thünen erotti yrittäjän ja kapitalistin tuoton ja korosti yrittäjän ja liikkeenjohtajan eroja. Yrittäjä on innovoija ja riskinottaja. Itävaltalaisen koulukunnan (Menger 1840-1921) mukaan talouden muutoksia voi selittää, kun ymmärtää yksilön tietoutta ja olosuhteita. Mengerin mukaan taloudellinen kehitys johtaa väistämättä yrittäjyyteen. Von Wieserin (1851-1926) mukaan yrittäjyyteen sisältyy yrityksen perustaminen, omistaminen ja johtaminen.

Carl Menger (1840-1921) perusti itävaltalaisen koulukunnan. Hänen mukaansa hyödylliset tuotteet syntyvät inhimillisen toiminnan tuloksena tyydyttämään tarpeita. Yrittäjä on henkilö, joka hallitsee ja koordinoi tuotannon tekijöiden virtaa ja suuntaa sen hyödyllisenä tuotteena kuluttajille. Kun tuotantoprosessissa on paljon elementtejä, siihen sisältyy inhimillistä epävarmuutta. Yrittäjämäiseen toimintaan kuuluu tiedon hankkiminen taloudellisesta tilanteesta, laskelmat, joita tehokas tuotanto edellyttää sekä tahtoa ja valvontaa prosessin läpiviemiseen. (Kyrö 1998, 49-50.)

Uusklassisen koulukunnan (Marshall 1842 - 1924) mukaan yrittäjä on vain sivustakatsoja, jolla ei ole päätöksentekomahdollisuutta. Marshallin mukaan yrittäjän johtamiskykyjä voidaan parantaa koulutuksella. Hänen mielestään yrittäjän tulee ottaa riskejä sekä toimia johtajana. Vuonna 1921 Knight kehitti teorian riskistä, epävarmuudesta ja voitosta. Knightin mukaan voittoon on mahdollisuus, jos muutos ja sen seuraukset ovat ennustamattomia. Ilman muutosta ei tule voittoa. (Leskinen 2000, 23.)

Joseph Schumpeter (1883-1950) seurasi itävaltalaisen koulukunnan edustajia. Hän sai vaikutteita muun muassa Marxilta, Weberiltä sekä Walrasilta. Hänen ajatuksensa kehittyivät Yhdysvalloissa. Schumpeterin tuotanto voidaan jakaa kahteen vaiheeseen. Ensimmäiset ajatuksensa hän julkaisi 1910 - luvulla ja myöhemmät 1930 ja 1940 - luvuilla. Schumpeterin keskeinen ajatus oli innovatiivisuus. Ensimmäisissä ajatuksissaan hän liitti innovatiivisuuden pienyritysympäristöön. Myöhemmin hän lisäsi sen myös suurempiin yrityksiin. Schumpeter

kyseenalaisti tasapainoteorian ja piti muutosta tärkeänä. Hänen mukaansa yrittäjä yhdisti uudella tavalla tuottavia tekijöitä. (Kyrö 1998, 51.)

Kyrö (1998, 52) kirjoittaa, että Israel Kirzner edusti itävaltalaista koulukuntaa. Hän oletti vallitsevaksi tilanteeksi epätasapainon, joka etenee kohti tasapainoa. Prosessia ohjaa hinta, joka on mekanismi ja motiivi. Yrittäjä hyödyntää hinnan epätasapainoa. Markkinaprosessi koostuu markkinaosapuolten päätöksiä sarjasta ja päätöksiä tekevät inhimilliset toimijat. He tarkastavat uuden tiedon avulla aikaisempia käsityksiään. Markkinaprosessi on siis kuin oppimisprosessi, jota motivoi ja jonka tavoitteena on voitto.

Itävaltalais-amerikkalainen koulukunta on vaikuttanut yrittäjyyteen suuresti. Koulukunta oli suurta talouden kertomusta vastaan. Se kyseenalaisti staattisen tasapainoteorian, mutta yrittäjyys ja siihen liittyvät ajatukset eivät olennaisesti muuttuneet. Itävaltalais-amerikkalainen koulukunta toi esille menneisyyden murtamisen. Yrittäjyyden tehtävä nousee tärkeäksi, kun olosuhteet kehittyvät arvaamattomiksi. Yrittäjyyden tarkoitus on menneen murtaminen. (Kyrö 1998, 52-53.)

Yrittäjyys nousi merkitykselliseksi teollistumisen vaikutuksesta Saksassa. Saksan Historialliseksi koulukunnaksi kutsuttiin yrittäjyyden varhaisia kuvaajia. Heidän mielestään ihmisten käyttäytymistä ja motiiveja oli tutkittava, jotta taloudellista kehitystä pystyttiin kuvaamaan. Koulukunnan varhaiset edustajat seurasivat aiemmin esitettyjä yrittäjyyden kuvauksia. Sosiologiassa yrittäjyys on kulttuurinen, kollektiivisen perimän ohjaama käyttäytymisen malli. Lähes kaikkiin sosiologisiin yrittäjyyden näkemyksiin ovat vaikuttaneet Karl Marx ja Max Weber. Yritys oli Weberille kapitalistisen hengen muoto, joka pyrkii lailliseen voittoon. Weberin yrittäjä hankki kaikki resurssit käyttöönsä ja hyödynsi hintasuhdetta. Yrittäjä oli innovaattori, riskin kantaja ja päätöksentekijä. (Kyrö 1998, 54-56.)

Leskisen (2000, 25) mukaan suurin osa 1900-luvun yrittäjyyden kirjallisuudesta pohjautuu Schumpeterin käsitteisiin. Tämä kirjallisuus voidaan jakaa harvardilaiseen sekä uusitävaltalaiseen perinteeseen. Harvardilainen perinne jakaa Schumpeterin ajatuksia. Uusitävaltalaisen perinteen (Kirzner) mukaan yrittäjyys muodostuu mahdollisuudesta, jonka kautta markkinaosapuolet saavat voittoa. Kirzner on jättänyt huomiotta riskin ja epävarmuuden ja sen sijaan korostaa luovuutta.

Chell, Haworth ja Brearley seuraavat Cantillonin määritelmää. He erottelevat kolme älyllistä traditiota. Traditiot ovat saksalainen, chicagolainen ja itävaltalainen. Yhteistä näille kaikille ovat havainto, epävarmuus ja innovaatio. Yrittäjän rooli on palauttaa tasapaino markkinatalouteen. Kapitalistilla ja yrittäjällä on riski. Yrittäjän motivaatio liittyy voittoon ja

hän aloittaa muutoksen sekä on innovaattori. Yrittäjä toimii epätasapainossa ja hänen ominaisuutenaan on riskinotto sekä päätöksenteko. (Leskinen 2000, 25.)

Yrittäjyys saa vaikutteita erityisesti vallitsevasta ihmiskäsityksestä sekä taloudellisesta ajattelusta. Yrittäjyyden painopistealueet seuraavat yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä. Yrittäjydessä näkyvät kunkin aikakauden arvot ja asenteet. Taloustieteilijät jättivät usein huomiotta yrittäjän henkilökohtaiset ominaisuudet. He selittivät yrittäjyyttä ympäristön objektiivisten olosuhteiden seurauksena. (Leskinen 2000, 25.)

3.1.2 Psykologiset näkemykset

Psykologialla on myös ollut vaikutusta yrittäjä - käsitteen määrittelyyn. Erityisesti yrittäjän ominaisuudet ja motiivit ovat olleet pohdinnan alla. Näkemykset voidaan jakaa kahteen koulukuntaan: ihmiskeskeiseen ja ympäristölliseen. Ihmiskeskeisen koulukunnan edustajat pohtivat yrittäjän oikeita ominaisuuksia. Jotkut psykologit ovat etsineet tiettyä piirrettä tai piirreyhdistelmää, joka edistää aikomusta yrittäjäksi sekä yrittäjämäistä käyttäytymistä. Tunnetuin piirre on tarve suoriutua. Henkilöt joilla on korkea suoritustarve, haluavat oppia ja tehdä tehtävät paremmin kuin muut. He suoriutuvat parhaiten silloin, kun suorituksella on heille itselleen merkitystä. (Leskinen 2000, 25-26.)

Leskisen (2000, 26) kirjoittaa, että Rotterin ja Levensonin mukaan ”locus of control” on yksi yrittäjyyden määritelmistä. Se mittaa henkilön uskomusta kontrolloida omaa kohtaloaan. Tämä piirre ei kuitenkaan erottele sisäisiä ja ulkoisia yrittäjiä. Chellin mukaan alun perin ”locus of control” on tarkoittanut opittua käyttäytymistä. 1990-luvulta esimerkiksi Batemanin ja Crantin havaitsema ”eteenpäin vaikuttava proaktiivisuus” tarkoittaa, että henkilö ei vain reagoi tapahtumiin vaan pystyy ennakoimaan niitä. Lilesin mukaan vuonna 1974 yrittäjä riskeeraa taloudellisen hyvinvointinsa, perhesuhteensa ja psyykkisen hyvinvointinsa. Yksilön epäonnistumista tukee yrityksen epäonnistuminen. Yrittäjän riski voidaan jakaa riskinottoalttiuteen, mahdollisen epäonnistumisen havaitsemiseen ja epäonnistumisen seurauksiin. Redlich (1957) esitti teorian, jossa erotetaan riskin luoja ja riskin kantaja. Teorian mukaan yrittäjä on riskin kantaja.

Leskinen (2000, 26) toteaa, että Dickinson ja Giglierano kehittivät teorian, jonka mukaan on olemassa kahdenlaista negatiivista riskiä. Molemmat voivat johtaa yritystoiminnan epäonnistumiseen. Ensimmäinen on ”veneeseen upotus” (yritys ei suoriudu tyydyttävästi) ja toinen on ”veneestä jääminen” (menestyviin mahdollisuuksiin ei tartuta). Yrittäjät ovat haavoittuvaisia veneestä jäämisessä, koska he eivät uskalla ottaa riskiä. Ensimmäinen mahdollisuus on usein viimeinen kovassa kilpailussa.

Yrittäjäpersoonallisuuden kuvaukset voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Ensimmäisessä ihannoidaan yrittäjiä ja toisessa yrittäjä on sopeutumaton persoona. 1970-luvulla Kets de Vries tutki ”yrittäjän pimeitä puolia”. Hän kehitti psykosomaattisen mallin, joka korostaa lapsuuden traumaattisia perhetaustoja. Yrittäjillä on siis kaksijakoinen suhtautuminen kontrolliin ja kuvitelmiä kaikkivoipuudesta ja samalla he tuntevat itsensä avuttomiksi. Moni yrittäjä on epäluuloinen, kapinallinen ja hänen on vaikea työskennellä toisten kanssa. Moni haluaa myös tulla huomatuksi. Ainoa ongelma tässä mallissa on se, että se sopii ainoastaan yksilöihin, joilla on lapsuudesta negatiivisia kokemuksia. (Leskinen 2000, 27-28.)

Yrittäjään on liitetty useita kymmeniä piirteitä. Piirrelähestymistapa on löytänyt yhteyksiä yrittäjyyden ja luonteenominaisuuksien välillä, mutta ei tiettyä piirreyhdistelmää. Piirreteoriat eivät pysty erottelemaan ulkoisia yrittäjiä johtajista. Todellisen käyttäytymisen ja piirteen arvioinnin yhteys on yleensä ollut vähäistä. Marjosolan mukaan tahto on keskeinen tekijä yrittäjäksi valikoitumisessa. Kenestäkään ei voi tulla yrittäjää vastoin tämän tahtoa. Sisäisiä tekijöitä painottavia selityksiä löydetään motiiveista. Peltosen mukaan yrittäjällä on tunnemotiiveja (riippumattomuus), välinemotiiveja (raha) ja kehitysmotiiveja (luovuus). Yrittäjä ilmaisee itseään yksilönä ja hän on sisäisesti motivoitunut. Häntä ei aja eteenpäin pelkät taloudelliset edut. Raha mittaa pikemminkin menestymistä eikä ole pelkkä tavoite. (Leskinen 2000, 28.)

3.1.3 Ympäristöä painottavat tekijät

Leskinen (2000, 28) toteaa, että yrittäjyyden kulttuurisia ja rakenteellisia olosuhteita painottaa ympäristöllinen koulukunta. Davidsson olettaa, että yhteiskunnassa vallitsevat arvot vaikuttavat yrittäjyyteen. Sellaisiin ympäristöihin, joissa rakenteelliset edellytykset ovat paremmat, saapuivat yrittämiselle suotuisat kulttuurit.

Sosiaalisen marginaalisuuden teoria painottaa epätasapainoa ihmisen yhteiskuntaroolin ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa välillä. Jo vuonna 1930 Schumpeter esitti, että tilanteessa, jossa ei ole muuta mahdollisuutta saavuttaa sosiaalista arvostusta, yksilö työllistää itse itsensä. Sosiaalisen marginaalisuuden teorialla on selitetty mm. naisyrittäjyyttä ja etnisten ryhmien yrittäjyyttä. (Leskinen 2000, 28-29.)

Roolimallintamisessa opitaan mallintamisen kautta yrittäjyyskulttuuri. Vanhemmat vaikuttavat vahvasti lastensa oppimiseen. Yrittäjämönteinen ympäristö vaikuttaa yksilön arvoihin ja asenteisiin, jotka ovat ehto yrittäjyydelle, mutta eivät kuitenkaan ole riittävä syy ryhtyä yrittäjäksi. Asennemallit syntyvät lapsuudessa. Myös verkostointia on pidetty vahvana yrittäjyyden kannustimena. Yrittäjän oppimisessa verkostoja pidetään merkityksellisinä.

Verkostot ja suhteet ympäristöön ovat tärkeitä, mutta niiden luominen ja vaaliminen on haasteellista. (Leskinen 2000, 29.)

Sosiaalisen kehittymisen malli painottaa yrittäjän tilanteen ja sosiaalisten ryhmien merkitystä. Sen mukaan synnynnäiset ominaisuudet ovat tärkeitä, mutta se nostaa esille myös aikuisuuden ja yksilön kehittymisen. Yksilön yrittäjyyteen vaikuttavat tilanteet, jotka henkilö kohtaa sekä hänen sosiaaliset ryhmänsä (esim. perhe, koulutus). (Leskinen 2000, 29.)

Leskisen (2000, 30-31) mukaan interaktiivinen lähestymistapa pyrkii selittämään yrittäjyyttä henkilön ja ympäristöolosuhteiden funktiona. Sen mukaan yrittäjyys ei ole pelkästään kiinteiden psykologisten ominaisuuksien seurausta, vaan ympäristön vaikutuksella on myös iso rooli. Preferenssi syntyy, kun koetut henkilö- ja tilannetekijät ovat sopivassa suhteensa toisiinsa. Tilannetekijät ovat se ympäristö, jossa yksilö elää. Tekijät voidaan luokitella ”pull” ja ”push” - tekijöihin. ”Pull” tekijä on esimerkiksi halu itsenäisyyteen ja ”push” - tekijä pelko työttömäksi jäämisestä. Aikomus yrittäjäksi ryhtymisestä syntyy, jos tavoite näyttää tarpeeksi houkuttelevalta ponnistuksiin nähden. Asenteisiin vaikuttavat uskomukset ja ne aikomuksiin, jotka ohjaavat käyttäytymistä. Asenteet ja arvot ovat pohja yrittäjämäiselle kehitykselle. Välittävänä tekijöinä voivat olla henkilökohtaiset ominaisuudet toiminnan ja arvoperustan välillä.

Yrittäjäintentio on side yrittäjämäisen käyttäytymisen välillä ja on perusta ammatilliselle kehitykselle. Mutta aina ei pelkkä asenne riitä. Vaikka yksilöllä olisikin suuri yrittäjämäisen toiminnan potentiaali, hänellä ei silti ole välttämättä oikeaa asennetta. Henkilökohtainen ja sosiaalinen halukkuus yrittäjyyteen ovat suurimmat tekijät, jotka vaikuttavat yrittäjämäisiin asenteisiin. Sen lisäksi myös liikesuunnitelma vaikuttaa siihen, aloittaako yksilö yrittämisen. Tutkijoiden mukaan suunniteltua käyttäytymistä ennustavat parhaiten ilmaistut aikomukset käyttäytymistä kohtaan, eivät asenteet eikä persoona. Myös yrittäjäidentiteetti vaikuttaa yrittäjyyteen. Se on yksilön subjektiivinen tulkinta mahdollisesta yrittäjän roolista. Siihen vaikuttavat arvot, motivaatio, taidot ja konteksti. Ammatillinen identiteetti on yksi identiteetin kehittymisen viimeisimmistä vaiheista. Koulutusjärjestelmän rooli onkin merkittävä nuorten identiteetin etsinnässä. Erilaisia ura-ankkureita heijastavat yrittäjäidentiteetit. Selvästi kaikkia uravaihtoehtoja vastaan on turvallisuusankkuri. (Leskinen 2000, 31.)

Yrittäjäksi ryhtymisen syitä on pohdittu paljon. Syitä on etsitty ihmisen piirteistä ja ympäristöön liittyvistä tekijöistä. Tällä hetkellä vallitsee yksilöä ja ympäristöä yhdistävä - näkemys. Siinä pyritään ottamaan huomioon sekä sisäiset, että ulkoiset tekijät. Koska ammatillinen identiteetti kehittyy myöhään, on koulutusjärjestelmän yrittäjyyskasvatus tärkeässä asemassa, vaikka yksilön arvot ja asenteet tulevatkin kotoa. Tärkeää olisi kiinnittää

huomio riskinhallintaan, koska yrittäjääura vastustava tekijä on turvallisuus. (Leskinen 2000, 32.)

3.2 Yrittäjämäinen toimintatapa

Ristimäki (2004, 27-28) kertoo, että innovatiivisuus on termi, jonka tutkijat usein liittävät yrittäjyyteen. Innovaatioita voi olla monenlaisia: uusi tuote tai palvelu, uusi raaka-aine, uudet markkinat, uusi prosessi tai toimintatapa. Innovatiivisuus liitetään yleisesti yrittäjyyden määritelmään huolimatta siitä, puhutaanko yrittäjästä vai yrittäjämäisestä toiminnasta. Yrittäjä ja yrittäjämäinen toimintatapa eivät kuitenkaan tarkoita samaa asiaa. Kaikki yritykset eivät ole yrittäjämäisiä ja yrittäjyys voi olla piirre niin yksilössä kuin instituutiossa.

Innovatiivisuus liittyy myös yrittäjyyskasvatukseen. Se voi tulla koko koulua koskeväksi innovaatioksi, mutta se edellyttää, että opettajat tekevät siitä sellaisen. Vasta kun opettajat kehittävät yrittäjyyskasvatusta siten, että se hyödyttää oppilaiden oppimista, voidaan puhua innovaatiosta. (Ristimäki 2004, 29.)

Ristimäen (2004, 30) mukaan riski ja riskinhallinta liittyvät myös suurena osana yrittäjyyskasvatukseen. Yritystoiminnan harjoittaminen on itsessään riskialtista, joten riski ja riskinotto liittyvät yrittämiseen. Tästä syystä tulisikin erottaa työn luonne ja yrittäjä henkilönä toisistaan. Myös taloudellinen riski liittyy yrittämiseen. Jos liiketoiminta epäonnistuu, syntyy taloudellinen, psykologinen ja sosiaalinen riski. Yrittäjä on taloudellisen riskin ottaja ja kantaja muiden rahoittajien ohella. Psykologinen riski tarkoittaa sitä, että yrittäjä joutuu yksin kantamaan vastuun, jos liiketoiminta epäonnistuu. Psykologinen riski vaikuttaa yksilön omakuvaan ja käsitykseen omista kyvyistään toimia yrittäjänä. Sosiaalinen riski taas liittyy yrittäjän sosiaaliseen ympäristöön. Jos liiketoiminta epäonnistuu, se vaikeuttaa huomattavasti hänen jatkoaan aloittaa uutta liiketoimintaa. Toisaalta sosiaalinen riski liittyy enemmänkin ympäristön reaktioihin epäonnistumisesta.

Kolmas asia, joka liitetään yrittäjyyteen, on toiminnan katalysaattorina toimiminen. Innovatiivisuus ei sinällään tarkoita, että pitäisi keksiä jotain uutta, vaan tärkeintä on se, että saadaan asiat tapahtumaan. Yrittäjälle tärkeää on löytää oikeat yhteistyökumppanit ja saada vaadittu toiminta aikaiseksi. Vaikka yrittäjää motivoisikin taloudellinen voitto ja henkilökohtainen kunnianhimo, hänen menestyksensä riippuu taidoista hoitaa yritystä ja erilaisten markkinakenttien kohtaamisesta. (Ristimäki 2004, 32-33.)

3.3 Yksilön henkilökohtaiset edellytykset yrittäjyyteen

3.3.1 Motiivit

Yrittäjyys on yleensä elämäntapa ja enemmän kuin pelkkä työ. Yrittäjä tekee harvoin normaalia työpäivää. Moni nuori yrittäjä on todennut, että työ kehittää häntä laajemmin kuin työ toisen palveluksessa. Yrittäjyys antaa henkisen kasvun mahdollisuuden. (Jokela & Anneberg 1995, 49.)

Tavallisimpia motiiveja yrittäjäksi ryhtymiseen ovat halu toteuttaa oma idea käytännössä, hyödyntää luovuutta, tavoitella yksilöllisyyttä sekä riippumattomuus, taloudelliset syyt, työpaikan tarve, mahdollisuus kehittää omaa itseään ja työn haasteellisuus. Usein motiivit yrittäjäksi ryhtymiseen ovat kuitenkin yksilöllisiä. Toisilla henkilöillä painottuvat eri tekijät kuin toisilla. Myös yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat yrittäjyyteen. Uudet asetukset ja lait saattavat antaa alkusysäyksen. Tärkein syy kuitenkin yrittäjäksi ryhtymisessä ovat oma halu ja tahto. Aina nekään eivät riitä, vaan lisäksi tarvitaan ammattitaitoa ja osaamista. (Jokela ym. 1995, 49.)

3.3.2 Yrittäjäominaisuudet

Ristimäen (2002, 15) mukaan yrittäjämäisiä ominaisuuksia ei voida suoraan opettaa vaan niitä voidaan kehittää. Oppilaalle tulisikin luoda sellaiset olosuhteet, joissa hän voi näitä ominaisuuksia kehittää. Opettajan tulisi mahdollistaa oppiminen ja saattaa oppilas oppimaan. Opettajan tulisi auttaa oppilasta löytämään nämä ominaisuudet itsestään ja pyrkiä vahvistamaan niitä.

On olemassa joukko ominaisuuksia, joista yrittäjän voi tunnistaa. Näitä ovat: luovuus, kyky visioida tulevaisuutta, itsenäisyys, päättäväisyys, päätöksentekokyky, itseluottamus, riskinotto kyky ja -halu, tavoitteellisuus, halu saada aikaan tuloksia, ulospäinsuuntautuneisuus, hyvä kommunikointikyky, organisointikyky, halu oppia uutta sekä taito motivoida henkilöstöä. (Jokela ym. 1995, 50.)

Selvimmän yrittäjän voi tunnistaa seuraavista piirteistä. Yrittäjä on oma-aloitteinen. Hänen on itse tehtävä aloitteet, laitettava työt käyntiin ja valvottava työn kulku. Yrittäjä suunnittelee omat tehtävänsä ja luo uransa. Hänellä on suuri vastuu työssään, koska hänen koko omaisuutensa on kiinni yrityksessä. Yrittäjällä on myös lopullinen päätösvalta. Hän voi kysyä neuvoa ystäviltä tai konsulteilta, mutta lopulta hän kuitenkin tekee itse päätökset. (Jokela ym. 1995, 51-52.)

On olemassa neljä perusvaatimusta, jotta yrittäjästä tulisi menestynyt. Ensimmäinen on, että yrittäjällä tulisi olla päättäväisyyttä ja itseluottamusta. Luja tahto on menestyksekkään

yrittämisen ehto. Jos yrittäjä uskoo omaan ideaansa, hän menestyy varmemmin. Itseluottamusta taas lujittavat ystävät ja perhe. Yrittäjällä tulee myös olla ammattitaitoa. Pelkkä koulutieto - ja taito eivät riitä. Riittävä tuntuma alaan on usein välttämätöntä. (Jokela ym. 1995, 53.)

Yrittäjällä tulee olla myös hyvä idea. Tuotteen tai palvelun on löydettävä asiakkaansa. Sen tulee sopia asiakkaalle paremmin kuin muut vastaavat markkinoilla olevat tuotteet. Asiakkaita myös tulee olla riittävästi ja heidän täytyy olla valmiit maksamaan tuotteesta. Neljäs vaatimus on taloudelliset resurssit. Yrittäjän tulee järjestää rahoitus yritykselleen. (Jokela ym. 1995, 53-54.)

3.3.3 Yrittäjäosaaminen

Yrittäjäksi ryhdytään entistä nuorempina. Myös yrittäjien peruskoulutustaso on nousussa. Yli puolet yrittäjäksi ryhtyneistä on ammatillisen tai akateemisen koulutuksen saaneita. Tämä johtuu siitä, että peruskoulutustaso on noussut eikä korkeakaan opillinen sivistys takaa hyvää työpaikkaa. (Jokela ym. 1995, 55.)

Yrittäjäosaamiseen liittyy muun muassa yritysidean ja liikeideoiden ylivoimaisuus kilpailijoihin nähden, liikeideoiden toimiva yhdistelmä, liiketoimintaosaaminen, visiointikyky, organisointikyky, tuote - ja tuotekehitysoosaaminen sekä markkina - ja asiakastuntemus. Menestymisen kannalta on parempi hallita kokonaisuus sekä olla muita kilpailijoita tehokkaampi. (Jokela ym. 1995, 56.)

3.4 Sisäinen yrittäjyys

Kun ihminen toimii yrittäjämäisesti, hän on sisäinen yrittäjä. Sisäisen yrittäjyyden käsite on tullut suomen kieleen vasta 1980-luvulla. Tuolloin Matti Peltonen jakoi yrittäjyyden sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Tämän jälkeen toimintatapaa alettiin tarkastella yrittäjyyden ilmenemismuotona. Sisäiseen yrittäjyyteen sisältyy mm. omatoimisuus, aktiivisuus, sopeutumiskyky, hyvä työn hallinta, tuloksellisuus sekä rohkeus. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 14.)

Sisäinen yrittäjyys on luovaa ajattelua ja työskentelyä työntekijänä työnantajan palveluksessa. Sisäisessä yrittäjyydessä yksilö sitoutuu työhönsä niin ,kuin hän työskentelisi omissa yrityksessä. Sisäinen yrittäjä hakeutuu usein esimies - ja johtotehtäviin. (Kansikas 2007, 61.)

Kasvu sisäisenä yrittäjänä voidaan jakaa viiteen ryhmään: tietojen ja taitojen kasvuun, sosiaaliseen ja henkiseen kasvuun sekä resurssien kasvuun. Taitojen kasvussa sisäinen yrittäjä kerryttää taitojaan ja valmiuksiaan, joiden avulla voi toimia tuloksellisesti. Tietojen kasvussa sisäinen yrittäjä on kehittänyt tietämystään yhteistyökumppaneistaan, toimintatavoista sekä tekniikasta ja toimialasta. Sosiaalinen kasvu tarkoittaa verkostojen kasvua sekä kykyä tulla toimeen eri sidosryhmien kanssa. Resurssien kasvussa sisäinen yrittäjä on saanut aikaan kustannussäästöjä tai resurssien kasvua yrityksessä. Henkinen kasvu tarkoittaa, että yksilö ottaa vastuuta omasta työstään sekä osaa jakaa vastuuta. (Kansikas 2007, 63-64.)

4 Yrittäjyyskasvatus

4.1 Määritelmä

Viimeisten vuosikymmenten aikana yrittäjyyden opetus on vakiinnuttanut paikkansa yliopistojen opetustarjonnassa. Tutkijoita on innostanut kasvava opetustarjonta, ja he ovat kiinnostuneet yrittäjyyden oppimisen käytänteistä ja prosesseista. 1990-luvun alussa tutkimus keskittyi yrittäjyystutkimukseen, mutta 2000-luvulle mentäessä alkoi kehittyä monitieteellisempää tutkimusta, jossa kasvatustieteellinen näkökulma yhdistyy yrittäjyystutkimukseen. (Kyrö ym. 2007, 15.)

Opetustarjonnan kehityksestä voidaan päätellä, että yrittäjäksi kasvetaan pikemmin kuin synnyttään. Painopiste on laajentunut yrityksen käynnistämisestä myös yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen. Jotkut yliopistot ovat keskittyneet korostamaan opinnoissa opiskelijoiden luovuutta ja innovatiivisuutta. Toisaalta opetuksessa pyritään myös myönteisten yrittäjyysasenteiden kehittämiseen. (Kyrö ym. 2007, 15-16.) Allan Gibbin (2005) mukaan yrittäjämäinen käyttäytyminen heijastaa opittuja sekä synnynnäisiä ominaisuuksia. Yksilöt voivat toimia yrittäjämäisesti kaikilla elämän osa-alueilla. Yrittäjyyttä pystytään edistämään myös koulutuksella. Myös Koirasen ja Peltosen (1995) mukaan yrittäjyyskasvatus ei tähtää vain uusien yritysten perustamiseen. Yrittäjyyskasvatuksen päämäärä on tehdä yrittäjyydestä osa opiskelijoiden elämää. Näin syntyy uusia yrityksiä, ja jo olemassa olevat yritykset kehittyvät laadukkaimmiksi. (Leskinen 2000, 50.) Yrittäjyyskasvatuksen perimmäinen tarkoitus onkin korostaa pyrkimystä uudistaa yhteiskuntaa tasa-arvoisen kehityksen ja globaalin hyvinvoinnin tukemiseksi. (Kyrö ym. 2007, 16.)

Yrittäjyyskasvatuksessa ollaan kulkemassa kohti yhä laajempaa sisäisen ja omaehtoisen yrittäjyyden edistämistä. Yrittäjyys nähdään opittavana ja opettavana ilmiönä. Yrittäjyyteen liitetään vahvasti myös innovatiivisuus. Yritykset uudistuvat yrittäjyyden avulla. Jo esikoulu- ja perusopetuksessa tulee muokata sisäistä ja omaehtoista yrittäjyyttä. Koiranen ja Pohjansaari käyttävät catch them young - käsitettä. Heidän mukaan perusta yrittäjyydelle luodaan jo kotikasvatuksessa. Suojasen (1997) mukaan yrittäjyys on kansalaistaito, jota ei vielä tarpeeksi kehitetä koulussa. (Leskinen 2000, 51.)

Luukkaisen mukaan yrittäjyyskasvatus liittyy hyvän elämän hallintaan. Esimerkiksi projektit ja itsearviointi voivat tukea opiskelijan itsenäisyyttä. Luukkaisen mielestä yrittäjyyskasvatuksella pyritään siihen, että yksilöllä on vartuttuaan kyky hallita omaa elämäänsä ja uskallus etsiä keinoja vastata omasta sekä läheistensä hyvinvoinnista. Yrittäjyyskasvatus vaikuttaa kaikkiin ihmisiin kansalaistaitona ja elämäntaitona. (Leskinen 2000, 51.)

4.2 Yrittäjyyskasvatuksen taustaa

Eri koulutusasteiden opetussuunnitelmiin on tullut pakolliseksi aihekokonaisuudeksi yrittäjyyskasvatus. EU:n ja Suomen hallituksen sekä eri ministeriöiden kehittämisen painopistealueita ovat yrittäjyyden edistäminen sekä yrittäjyyskasvatus. Suomi on koko ajan siirtymässä yhä yrittäjämäisempään yhteiskuntaan ja yrittäjyyskasvatus on esillä myös Valtioneuvoston koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmissa. (Opetusministeriö 2007.)

Aiemmin Suomessa yrittäjyyskasvatus on ollut hyvin hajanaista. Sitä on rahoitettu pieninä osina eri tahoilta ja valtakunnallista, suurempaa kehittämistoimintaa ei ole juuri ollut. (Opetusministeriö 2007.)

Seikkula-Leinon (2007) tekemän tutkimuksen mukaan vuonna 2007 yrittäjyyskasvatusta alkoi olla kouluissa enemmän, mutta opettajien tieto yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja työtavoista oli hyvin vähäistä. Seikkula-Leino ehdottaa, että opetussuunnitelman perusteet tulisi ottaa pakolliseksi kokonaisuudeksi opettajien koulukseen ja samalla myös yrittäjyyskasvatus tulisi tutuksi. Vapaaehtoisesta yrittäjyyskasvatuksesta tulisi tehdä houkutteleva ja mielenkiintoinen, jotta opettajat osallistuisivat siihen. (Opetusministeriö 2007.)

Seikkula-Leinon (2007) mukaan tärkeitä teemoja yrittäjyyskasvatuskoulutuksessa ovat esimerkiksi eri-ikäisten oppilaiden yrittäjyyskasvatus, yhteisöllinen suunnittelu- ja oppimisprosessi sekä seutukunnallinen, alueellinen ja oppilaitostason suunnittelu. Opettajien

koulutuksessa ja koulujen yrittäjyyskasvatuksessa tulisi käyttää yrittäjämäisiä työtapoja. Opetushenkilöstön työ- ja elinkeinoelämän tuntemusta tulisi vahvistaa opetushenkilöstön työelämään tutustumisjaksolla. Tulevaisuuden opetussuunnitelmauudistuksessa Seikkula-Leinon (2007) mukaan tulisi keskittyä opettajien oppimiseen, opetussuunnitelmatyön keventämiseen ja tärkeiden osaamisen ydinalueiden kehittämiseen, kuten yrittäjämäisten valmiuksien kehittämiseen. (Opetusministeriö 2007.)

Vuosina 2006 ja 2007 yrittäjyyskasvatuksen toteutus kouluissa oli lisääntynyt. Ensimmäisen tutkimuksen aikaan (2006) 30 % opettajista vastasi aikovansa toteuttaa yrittäjyyskasvatusta. Toisen tutkimuksen mukaan (2007) 70 % opettajista vastasi aikovansa toteuttaa yrittäjyyskasvatusta lukuvuonna 2006-2007. (Opetusministeriö 2007.)

Seikkula-Leino (2007) on asettanut oppilaalle tavoitteet, joihin hänen tulisi pyrkiä:

Oppilas oppii

- ymmärtämään koulu yhteisön, julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja järjestöjen merkitystä, tarpeita ja toimintaa yhteiskunnan toimivuuden näkökulmasta
- erilaista asiantuntijuutta hyödyntäen muodostaan oman kriittisen mielipiteen
- ottamaan vastuuta omassa koulu yhteisössään sekä yhteisten asioiden hoidosta
- kohtaamaan ja käsittelemään ristiriitoja ja muutoksia sekä käsittelemään epävarmuutta ja toiminaan yritteliäästi ja aloitteellisesti
- toimimaan pitkäjänteisesti ja innovatiivisesti sekä arvioimaan omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia
- tuntemaan työelämää ja yritystoimintaa sekä ymmärtämään niiden merkityksen yhteiskunnalle ja yksilölle.

(Opetusministeriö 2007.)

4.3 Tavoitteet ja sisältö

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on opettaa yksilölle sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita joita hän tarvitsee tulevaisuudessa koulussa ja työelämässä. Koulutuksella on tärkeä merkitys sille, miten nuoret suhtautuvat yrittäjyyteen sekä omaan työhönsä. Yrittäjyyskasvatuksen avulla pyritään lisäämään oppilaiden luovuutta, yritteliäisyyttä, suoritustietoa, sitkeyttä sekä tavoitteellisuutta. Arkipäivän toiminta kouluissa on hyvää opastusta sisäiseen yrittäjyyteen. (EDU 2003.) Jephcote ja Abbott (103, 2005) toteavat, että nykyistä yhteiskuntaa hallitsevat taloudessa tapahtuvat toiminnot ja muutokset. Silti ei saisi olettaa, että nuorilla on tietoa ymmärtää talouden käyttäytymistä ja sen vaikutusta heidän elämäänsä. Kun opetetaan talouden luonteesta, sen rakenteesta sekä johtamisesta, samalla on tärkeää kehittää oppilaille kriittistä suhtautumista asioihin. Oppilaat eivät saisi ajatella

taloutta pelkästään talouden näkökulmasta vaan heidän tulisi kehittää myös analysoimisen ja arvioinnin taitoa.

2000-luvulla EU:ssa sekä kansallisissa asiakirjoissa on nostettu esiin yrittäjyys ja siihen liittyvän koulutuksen merkitys. Yrittäjyyttä priorisoivat EU:n strategia, tavoitteet ja työllisyyden suuntaviivat. Ne painottavat sitä uuden työn luojana, urana, kompetensseina sekä laajempaan kulttuurisena muutosprosessina. EU:n jäsenmaista Ranska ja Britannian hallitukset ovat tehneet monia aloitteita tähän suuntaan. Suomen hallitus on myös tehnyt politiikkaohjelman ja toteuttamissuunnitelman yrittäjyyskasvatukselle. (Kyrö & Ripatti 2006, 12-13.)

Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus eivät ole enää yksittäisten toimijoiden varassa, vaan kyse on laajemmasta poliittisesta, kansallisia koulutusjärjestelmiä koskevasta tavoitteesta. Erityisesti yliopistosektori on tärkeässä asemassa tässä tilanteessa. Yliopistot toimivat tieteellisen tiedon ja opetuksen tuottajina sekä vastaavat yhdessä ammattikorkeakoulujen kanssa opettajakunnan koulutuksesta. Niillä on myös keskeinen rooli käytännön toimijoiden ja poliitikkojen koulutuksessa. (Kyrö ym. 2006, 13-14.)

Yrittäjämäisessä käyttäytymisessä heijastuu yksilön synnynnäiset ja opitut ominaisuudet. Yksilö voi käyttäytyä yrittäjämäisesti elämän eri osa-alueilla ja yrittäjyyttä voidaan opettaa koulutuksen avulla. Yrittäjyyskasvatus ei liity pelkästään uusien yritysten perustamiseen vaan tarkoitus on tehdä yrittäjyydestä osa yksilön elämää. Näin syntyy uusia yrityksiä sekä jo toimivat yritykset muuttuvat laadukkaammiksi. Yrittäjyyskasvatuksessa ollaan kulkemassa yhä enemmän kohti omaehtoisen yrittäjyyden ja sisäisen yrittäjyyden edistämistä. (Leskinen, 2000, 51.)

Yrittäjyyskasvatuksessa voidaan jaotella kolme tavoitetasoa opetussuunnitelmien mukaan: asenne (koko koulujärjestelmä), tieto - (peruskoulun jälkeen) ja taitotaso (ammattillinen koulutus). Opiskelijan minäkuvan ja ammatillisen identiteetin vahvistaminen ovat keskeisiä kasvatuslementtejä yrittäjydessä. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteeksi sopii, että opiskelija osaa arvostaa yrittäjyyttä, tuntee sen ilmenemismuodot, tunnistaa yrittäjän ominaisuudet sekä hallitsee yrityksen perustamisen ja osaa pohtia kilpailukykyä. (Leskinen 2000, 53.)

Casso jakaa yrittäjyyden kahteen osa-alueeseen: siihen mitä yrittäjä tekee ja siihen, joka sisältää yrittäjän konkreettiset tunnusmerkit. Yrittäjyyskasvatuksessa ei ole tarkoitus sulkea jompaakumpaa pois, vaan tarkastella yrittäjyyskasvatuksen eri puolia. (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki 2007, 34.) Cassonin ajattelun pohjalta voidaan pohtia yrittäjyyskasvatuksen kahta tavoitetta. Yrittäjyyskasvatukseen voidaan määritellä kuuluvaksi innovatiivisuus, hallittu

riskinotto ja katalyyttisyys. Tällaisessa yrittäjyyden määrittelyssä ei ole ristiriitaa koulun kasvatustavoitteiden kanssa, eikä siihen sisälly eettisiä ongelmia. (Kyrö ym. 2007, 35.)

Yrittäjyyskasvatukseen kuuluvat myös ulkoiset tunnusmerkit: yrittäjyys urana tai uravaihtoehtona. Tämä osa-alue on tärkeä sisällyttää yrittäjyyskasvatukseen, koska se auttaa opiskelijaa selviämään omassa elämässään. Koska koulun tehtävä on auttaa opiskelijaa selviämään omassa elämässään, on tärkeää korostaa yrittäjämäistä, innovatiivista ja riskiä hallitsevaa toimintatapaa. Kun yrittäjämäinen toimintatapa määritellään innovatiiviseksi ja riskinhallinnalliseksi, se auttaa opettajia ymmärtämään, että yrittäjyyskasvatus voidaan liittää mihin tahansa oppiaineeseen. (Kyrö ym. 2007, 35.)

4.4 Yrittäjyyskasvatus varhaisiässä

Varhaiskasvatuksessa, jota päiväkotit ja alakoulu tarjoavat, lapset voivat leikin avulla harjoitella oma-aloitteisuutta ja harjoittaa mielikuvitustaan sekä luovuuttaan. Lasten uskalluksen kasvattaminen ja kannustaminen aktiiviseen osallistumiseen muodostavat perustan yritteliäisyyden kehittymiselle. Yrittäjäsenteen kehittymiseen vaikuttavat monet tekijät jo pienestä lähtien. Suurin vaikutus on lasten vanhemmilla ja heidän antamallaan esikuvalla. Myös lähiympäristö ja kulttuuri vaikuttavat lapsen asenteeseen yritteliäiseen elämäntapaan. Lasten ikä ja yksilölliset ominaisuudet tulee ottaa huomioon yrittäjyyskasvatusta suunniteltaessa. (Kansikas 2007, 15-16.)

Jephcote ja Abobott (2005, 57) kirjoittavat, että 14-15-vuoden ikä on tärkeä rajapyykki nuoren ihmisen elämässä. Monille kasvu lapsesta aikuiseksi ei ole helppoa. Moni menettää kiinnostuksen opiskeluun ennen kuin täyttää 16 vuotta, eivätkä huomaa omaa potentiaalisuuttaan. Yrittäjyyskasvatusta opettavat ovat huomanneet, että yrittäjyyskasvatus valmistaa nuorta tulevaisuuden haasteisiin ja auttaa näin saamaan tyydyttävämmän elämän. Mutta yrittäjyyskasvatuksen tulisi myös tehdä enemmän kuin vain antaa eväät nuorelle tulevaisuuteen. Sen tulisi rakentaa yhteiskunta, joka laajentaa yksilöiden lahjakkuutta. Kansikkaan (2007, 17) mukaan yrittäjyyskasvatus peruskoulussa voi lisätä nuorten halua osallistua ryhmiin ja koulun toimintaan. Samalla se vaikuttaa aktiivisesti oppimistulosten saavuttamiseen. Sosiaalisia taitoja voi opetella esimerkiksi järjestämällä tapahtumia. Yksi koulutuksen tärkeimmistä tavoitteista on vastuun ottaminen.

Ammatillinen koulutus ja lukiot ovat ottaneet yrittäjyyden kehityskohteekseen. Lukioissa pyritään tukemaan oppilaiden kykyä tehdä itsenäisiä ratkaisuja sekä ottaa vastuuta kehitymisestään. Monissa lukioissa on mahdollista perustaa harjoitteluyrityksiä ja tätä kautta tutustua yritystoimintaan. Lukioissa yrittäjyyden kouluttaminen perustuu projektioppimiseen. Oppilaat voivat harjoitella ryhmissä tapahtumien järjestämistä tai sähköistä viestintää.

Projektit vahvistavat yrittäjyydessä tarvittavia taitoja: vuorovaikutus- ja verkostoitumistaitoja sekä itsenäisyyttä. (Kansikas 2007, 17-18)

4.5 Koulun ja työelämän yhteys yrittäjyyskasvatukseen

Ristimäki (2004, 97-98) kirjoittaa, että TET eli työelämään tutustuminen on koulun toimintamuoto, jota kautta koulu tarjoaa oppilaille mahdollisuuden tutustua heitä kiinnostavaan alaan ja saada siitä tukea oman identiteettinsä kehittymiseen. Yritysten kanssa tehtävän yhteistyön avulla oppilas saa mahdollisuuden nähdä käytännössä, millä tavalla yrittäjyys ilmenee työelämässä. Yrittäjyyskasvatuksen ja koulun yhteistyön ohessa tulisi miettiä; miten oppilasta voisi auttaa yrittäjyyskasvatuksen alueella yrittäjämäiseen toimintaan. Myös opinto-ohjaajaa ja opettajaa tulee auttaa sekä mahdollistaa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden toteutuminen yritys yhteistyön kautta. Yritysyhteistyössä tulee myös selvittää, miten yritystä voidaan auttaa, jotta yhteistyöstä saadaan kaikki hyöty irti.

Yhteistyöstä hyötyvät molemmat osapuolet. Yrityksille yhteistyö on mahdollisuus markkinoida mielikuvaa itsestään ja alastaan. Yritys voi hyötyä jo yhdestä yrityskäynnistä esim. pyytämällä kaupallisen alan opiskelijoita ideoimaan uutta slogania mainoskampanjaansa. Koulu taas saa myönteistä julkisuutta ja mahdollisuuden kohottaa imagoaan. Koululle rakentuu myös ajankohtainen kanava tiedon lähteille sekä työn tekemiseen liittyvään toimintaympäristöön, johon he kasvattavat oppilaitaan. Tämä auttaa koulua kehittämään kouluorganisaatiotaan. (Ristimäki 2004, 99, 105.) Oppilaat taas pääsevät tutustumaan työelämään, koettelemaan kykyjään, yhdistämään eri oppiaineita, näkemään oman työpanoksensa merkityksen kokonaisuudelle sekä havaitsemaan välittömät positiiviset taloudelliset seuraukset. (Ristimäki 2004, 108.)

4.6 Yrittäjyyskasvatuksen haasteita

4.6.1 Arvot

Yrittäjyyskasvatusta vastaan esitetty yksi argumentti on, että se tuo peruskouluun ja lukioihin liike-elämän arvot. Tällöin pelätään, että koulun humanistinen puoli pienentyy. (Leskinen 2000, 69.)

Oleellinen elämänhallinnan osa on myös rahanhallinta. Jokainen joutuu määrittelemään oman rahankäyttönsä rajat. Taloudelliset kysymykset eivät liity pelkästään ulkoiseen yrittäjyyteen, vaan myös yhteiskunnassa toimimiseen. Jokainen yksilö pyrkii varmasti elämässään yrittäjämäiseen kannattavuuteen, jossa tulot ovat suuremmat kuin menot. Tässä kohtaa

koululaitoksen kasvatus on tärkeässä roolissa. Rahanhallinnan kasvatus on tärkeää silloin, kun lapsilla ja nuorilla on käytössään varoja enemmän kuin koskaan aiemmin. (Leskinen 2000, 69-70.)

Seikkula-Leinon (2007, 37) mukaan koululaitos edustaa ei-yrittäjämäisiä arvoja, joten tämä voi olla ongelma yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä. Ei-yrittäjämäisiksi arvoiksi luokitellaan muun muassa varmuus, tietäminen, turvallisuus ja järjestelmällisyys, kun taas yrittäjyyskasvatukseen liittyvät arvot liittyvät haasteisiin, luovuuteen ja itsenäisyyteen. Yksi keskeinen lähtökohta yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä on se, että opettajat keskustelevat yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta.

Yrittäjyyskasvatus ei tarkoita pelkästään uusien yritysten perustamista. Olennaista on kehittää jokainen yksilö oman elämänsä selviytyjäksi ja ongelmien ratkojaksi. Joillekin se merkitsee sisäistä yrittäjyyttä, toiselle vapaa-ajan harrastustoimintaa, joka ilmenee yritteliäällä tavalla esimerkiksi politiikan tai urheilun kautta. Tarkoitus on kuitenkin, että jokaisella on kyky oppia, olla aloitteellinen ja luova, nähdä mahdollisuuksia, uskaltaa ottaa riskejä ja kantaa vastuuta yhdessä muiden kanssa. (Leskinen 2000, 71-72.)

4.6.2 Oppilaitoksen kulttuuri ja asenteet

Jokaisella organisaatiolla on oma tyylinsä toimia sekä persoonallisuus, joka on näkymätön, mutta aina läsnä. Organisaation kulttuuri opitaan vain elämällä siinä. (Leskinen 2000, 72.)

Johdon rooli oppilaitoksen kulttuurin muutoksessa on olennainen. Yrittäjyyskasvatuksen kohdalla tämä tarkoittaa, että johdon tulisi ilmaista yrittäjämäistä ajattelu- ja käyttäytymistapaa. Jotta yrittäjämäisen oppimisen tärkeyttä voidaan tukea, tulee siihen investoida aikaa ja rahaa. (Leskinen 2000, 72-73.)

Koulujärjestelmän nykyiset lähtökohdat perustuvat humanistiseen ihmiskuvaan, muuttuneisiin tiedon - ja oppimiskäsityksiin sekä tulevaisuuden hallitsemisen tarpeeseen. Opettajat suhtautuvat opetukseen ja kasvatukseen teknisesti. Näin koulujärjestelmässä vallitseva tiedonkäsitys voi muodostua uhaksi yrittäjyyskasvatuksessa. (Leskinen 2000, 74.)

Seikkula-Leinon (2007, 38) mukaan yrittäjyyskasvatuksen toteutumista ohjaavat asenteet. Opettajien asenteet yrittäjyyskasvatusta kohtaan ovat myönteiset. Opettajilla on kuitenkin myönteisemmät asenteet yleisesti yrittämistä kuin yrittäjyyskasvatuksen käytännön toteuttamista kohtaan. Tärkeää on myös yrittäjämäisten asenteiden opetus. Oppimisympäristön pitäisi olla yrittäjyyskasvatus henkinen, Seikkula-Leino (2007, 39) kirjoittaa.

Yrittäjyyden oppimisessa kommunikaatio ja ilmapiiri luokassa ovat keskeisessä osassa. Kommunikointi opettajan ja opiskelijoiden välillä tulisi olla avointa ja opettajan tulisi tehdä aitoja kysymyksiä kontrollikysymysten sijaan. Ongelmat kommunikoinnissa voivat syntyä siitä, kun opettajalla ei ole muuta kokemusta kuin ohjattu kommunikaatio ja opettajan auktoriteettiin liittyvä opetustyyli. Toinen ongelma ovat suuret opetusryhmät, jossa opiskelijoiden keskinäinen vieraus voi aiheuttaa pelkoa ja epävarmuutta kysymysten esittämisessä. (Leskinen 2000, 75.)

Luovuus on tärkeä osa yrittäjyyttä. On olemassa luovuutta edistäviä tekijöitä ja luovuutta tukahduttavia tekijöitä, esimerkiksi perinteinen luokkahuone. Luovassa prosessissa yksilö motivoituu sisältäpäin ja toimii itseohjautuvasti. Yrittäjyys ja luovuus sisältävät paljon samankaltaisia ominaisuuksia. (Leskinen 2000, 76.)

Lopullinen tavoite yrittäjyyskasvatuksessa on yksilön toimintakyky. Ideat tulee voida toteuttaa käytännössä. Suomalaisia kouluja on syytetty siitä, että se kasvattaa passiivisia kansalaisia. Tiukka luokkahuoneopetus vaikeuttaa oppilaiden elämänhallinnan kasvattamista. (Leskinen 2000, 76.)

Myös oppiaine keskeinen ajattelu on Seikkula-Leinon (2007, 38) mukaan yksi yrittäjyyskasvatuksen haasteista. Koulu voi olla eri oppilaille joko innostava tai masentava. Koulussa voi olla hyvä matematiikan opetus, mutta se voi epäonnistua sosiaalisten taitojen tai itsetunnon opetuksessa. Seikkula-Leinon mukaan tulisi pohtia enemmän niitä tekijöitä, jotka tekevät koulusta hyvän. Hyvässä koulussa tuetaan esimerkiksi oppilaan yritteliäisyyden kehitystä.

4.6.3 Opettajan rooli oppimisessa

Ristimäen (2002, 37) mukaan koulu on ensisijaisessa asemassa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa. Vielä suuremmassa määrin siihen vaikuttavat opettajat, jotka toteuttavat kasvatusta ja opetusta. Opettajan halukkuus toteuttaa yrittäjyyskasvatusta on sidoksissa niihin asenteisiin, joita hänellä on yrittäjyyttä kohtaan.

Seikkula-Leino (2007, 39) toteaa, että perusopetuksen opettajat eivät tiedä yrittäjyyskasvatuksesta tarpeeksi, eivätkä he ole motivoituneita yrittäjyyskasvatus koulutuksesta. Yksi tärkeimmistä yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista on saada opettajat ensin oppimaan. Yrittäjyyskasvatuksen ongelmana voi myös olla, että opetussuunnitelmassa katsotaan jo olevan sellaisia aiheita, että ne vastaavat yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita.

Oppimisprosessissa on tärkeää opiskelijan esiyymmärrys ja mielenkiinnon kohde. Riskinä on, että opiskelijoiden mielenkiinto kiinnittyy siihen, miten opettaja ajattelee eikä asioiden ymmärtämiseen. (Leskinen 2000, 79.)

Opettajan tulisi olla tietoinen myös opetustyylistään. Opettajan on tunnettava opiskelijoiden erilaiset ajatukset ja osattava pohjata opetuksensa niihin. Hänen tulisi tukea syväoppimiseen ja kriittisen ajattelun kehittämiseen sekä luoda kannustava opiskeluilmapiiri.

Oppimistilanteessa on tärkeää, että opiskelija kokee onnistumisen tunteita. Opiskelijoiden sisäistä mielenkiintoa lisää opettajan innostunut asenne ja valinnan vapaus. (Leskinen 2000, 81.)

Opettajan tulisi myös rajoittaa perinteistä opettajan roolia, jossa opettaja on rutinoitunut. Sen sijaan hänen tulisi kehittää uusia innovatiivisia opetustapoja sekä edistää opiskelijoiden luovuutta. Opetukseen tulisi myös lisätä yrittäjämäistä tyyliä. Tällöin luokassa vallitsee vapaus, epävirallisuus, vastuunotto ja virheiden salliminen. (Leskinen 2000, 82.) Myös Seikkula-Leino (2007, 39) toteaa, että oppilaiden tulisi osallistua opetustapojen ja työryhmien valintaan. Oppilaiden vuorovaikutustaidot eivät kuitenkaan välttämättä kehity niin, että oppilaiden annetaan muodostaa ryhmiä. Pahimmassa tapauksessa tämä voi johtaa oppilaan syrjimiseen.

4.7 Opetusministeriön yrittäjyyskasvatuksen toimenpideohjelma

YES-keskus hankkeen on rahoittanut Opetusministeriö Vipuvoimaa EU:lta projektillaan. Opetusministeriö on myös tehnyt toimenpideohjelman liittyen Suomessa järjestettävään yrittäjyyskasvatukseen. Heidän tavoitteensa ovat: 1) kehittää valtakunnallisesti ja alueellisesti myönteistä yrittäjyyskulttuuria sekä asenneilmapiiriä, 2) edistää sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä, käynnistää uusia yritystoimintoja sekä edistää innovaatiotoimintaa, 3) kehittää ja tukea toimivia yrittäjyyksiä sekä mahdollistaa sujuva sukupolven vaihdos. Kohdat 1 ja 2 koskettavat kaikkia koulujärjestelmän piirissä olevia oppilaita ja opiskelijoita. (Opetusministeriö 2007.)

Opetusministeriö on listannut koulumuodoittain teemat, jotka liittyvät yrittäjyyskasvatukseen:

Perusopetuksessa ja lukiossa on tarkoitus perehdyttää yrittäjät kouluyhteistyöhön, lisätä opettajien täydennyskoulutusta, vahvistaa opettajien työelämäyhteyksiä, kehittää peruskoulujen Työelämään tutustumisjaksoja yrittäjyyskeskeisimmiksi sekä kehittää opinto-ohjausta niin, että yrittäjyysnäkökulma on vahvasti mukana alusta alkaen. (Opetusministeriö 2007.)

Ammatillisessa koulutuksessa on tavoitteena kehittää työpaikkaohjaajien koulutusta, lisätä opetushenkilökunnan täydennyskoulutusta, kehittää opinto-ohjausta ja opetussuunnitelmia yrittäjyyskeskeisemmäksi, lisäksi laajentaa harjoitusyritystoimintaa, kehittää työssäoppimista yrittäjyyttä edistäväksi, kartoittaa yrittäjyyden tulevaisuuden osaamistarpeita sekä tuottaa enemmän yrittäjyyttä tukevaa aineistoa. (Opetusministeriö 2007.)

Aikuiskoulutuksessa keskitytään opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen, kehitetään ammattitutkintojärjestelmä yrittäjyysosaamisen tarpeisiin sekä tehdään alueellista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. (Opetusministeriö 2007.)

Ammattikorkeakouluissa opinnäytetyöt kytketään työelämään ja kehitetään harjoittelua pk-yrityksissä, vahvistetaan tutkimus- ja kehitystyötä pk-yrityksiin, lisätään opettajien täydennyskoulutusta, levitetään tuloksia jatkotutkintokokeiluun liittyvän pk-sektorin yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelmasta, kehitetään liiketoimintaosaamista sekä yrityshautomo tekniikkaa. (Opetusministeriö 2007.)

Yliopistoissa on tarkoitus kehittää liiketoimintaosaamista, edistää akateemista yrittäjyyttä, hyödyntää paremmin tutkimustuloksia, kehittää tiedepuisto/teknologiakeskus tyyppistä toimintaa, toteuttaa opinnäytetöitä yhteistyössä työelämän kanssa sekä kehittää opettajankoulutusta. (Opetusministeriö 2007.)

5 YES-keskus - hanke

YES-keskus projektin on aloittanut Opetushallitus, mutta sen päähallitsijana toimii Porin Seudun Kehittämiskeskus, POSEK. YES-keskus projekti on aloitettu jo 1.3.2008 ja se jatkuu 30.6.2010 asti. YES-keskusten toiminnan rahoittaa Opetushallitus Vipuvoimaa EU:lta - hankkeen avulla sekä seudulliset kehittämisjärjestöt ja muut kumppanit.

5.1 Aiemmat yrittäjyyskasvatus - hankkeet Kanta-Hämeessä

Kanta-Hämeessä on myös aiemmin toteutettu yrittäjyyskasvatus-hankkeita. Ensimmäinen hanke toteutettiin vuosina 2001-2002. Projektin tavoitteena oli koota olemassa olevat tutkimustiedot Kanta-Hämeen seudulta ja muodostaa niistä kehitysohjelma tavoitteineen sekä käynnistää sitä toteuttava kehittämisprosessi. (Etelä-Suomen Lääninhallitus 2005, 35.)

Yrittäjyyden Häme - kehitysohjelman kesto oli 1.3.2002 - 31.7.2005. Sen tavoitteena oli luoda uusi osaamis - ja asenneilmapiiri yrittäjyyden vahvistamiseksi alueella. Amatillisten oppilaitosten opettajat koulutettiin eri tavalla opettamaan yrittäjyyttä ammattiin valmistuville. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2005, 35.)

Hankkeen tarkoituksena oli uudistaa opetussuunnitelmat ja oppimateriaalit ottaen huomioon alueelliset näkökohdat yrittäjyyden kehittämisessä. Oppilaille oli tarkoitus jakaa entistä laajempaa tietoutta yrittäjyydestä ja yrityksen perustamisesta, jotta he olisivat entistä rohkeampia oman yrityksen perustajia valmistuttuaan. Hankkeessa luotiin paremmat mahdollisuudet yrittäjyyden ammattitutkinnon suorittamiseen. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2005, 35-36.)

Tuloksena oli, että yritysten henkilökuntaa koulutettiin sisäiseen yrittäjyyteen ja annettiin parempia valmiuksia oman yrityksen toiminnan kehittämiseen. (Etelä-Suomen Lääninhallitus 2005, 36.)

5.2 YES-keskus hankkeen alkukartoitus

Ennen projektin alkuunpanoa tehtiin alkukartoitus Kanta-Hämeen alueella vuonna 2008. Vastaajat sijoittuivat seuraavasti eri koulutusasteille: ammatillinen koulutus 29 %, lukio 29 %, yläkoulu 29 % ja alakoulu 14 %. Vastaajista opettajista 71 % ei ollut halukas toimimaan yrittäjyyskasvatuksen asiantuntijana ja kehittäjänä. Joka neljäs opettaja listasi oman toiminnan kannalta hyödyllisiksi YES-keskus palveluiksi koulu-yritystyön kehittämispalvelut. Puolet vastaajista ei tuntenut YES-keskuksen palveluita. (Kaarlenkaski 2009, 1.)

83 % vastasi, että kuntatasolla YES-keskus toimintaa on vähän. Opettajat ovat kuitenkin yhdessä aktiivisia: 67 % vastaajista harrastaa tiedon ja kokemusten vaihtoa sekä yhteisiä opettajien koulutustilaisuuksia. Varsinaista toimintaa YES-keskuksen kanssa ei vastaajien mukaan ole ollut ollenkaan ja 86 % vastaajista ei ole saanut tukea YES-keskukselta. Erittäin tarpeelliseksi kuntatasolla oppilaitosten ja opettajien yhteistyön kokee 43 % vastaajista opettajista. Opettajat myös toivoivat enemmän kansainvälistä yhteistyötä. (Kaarlenkaski 2009, 1.)

Vastaajista 43 % vastasi, että yrittäjyyskasvatus on vakiinnuttanut asemaansa oppilaitoksissa, eli suurimmassa osassa oppilaitoksia yrittäjyyskasvatus ei ollut vakiinnuttanut asemaansa. Kuntatasolla yrittäjyyskasvatus on vasta alussa. Vastaajista 83 % on sitä mieltä, että yrittäjyyskasvatus ei ole vakiinnuttanut asemaansa. Perusopetuksessa aihekokonaisuuksista ”Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys” sijoittui tärkeysjärjestyksessä toiseksi viimeiseksi. Tärkeimmäksi koettiin aihekokonaisuus ”Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys”. Vastaajista suurin osa, 71 % ei tiedä yrittäjyyskasvatusstrategiasta mitään. (Kaarlenkaski 2009, 1.)

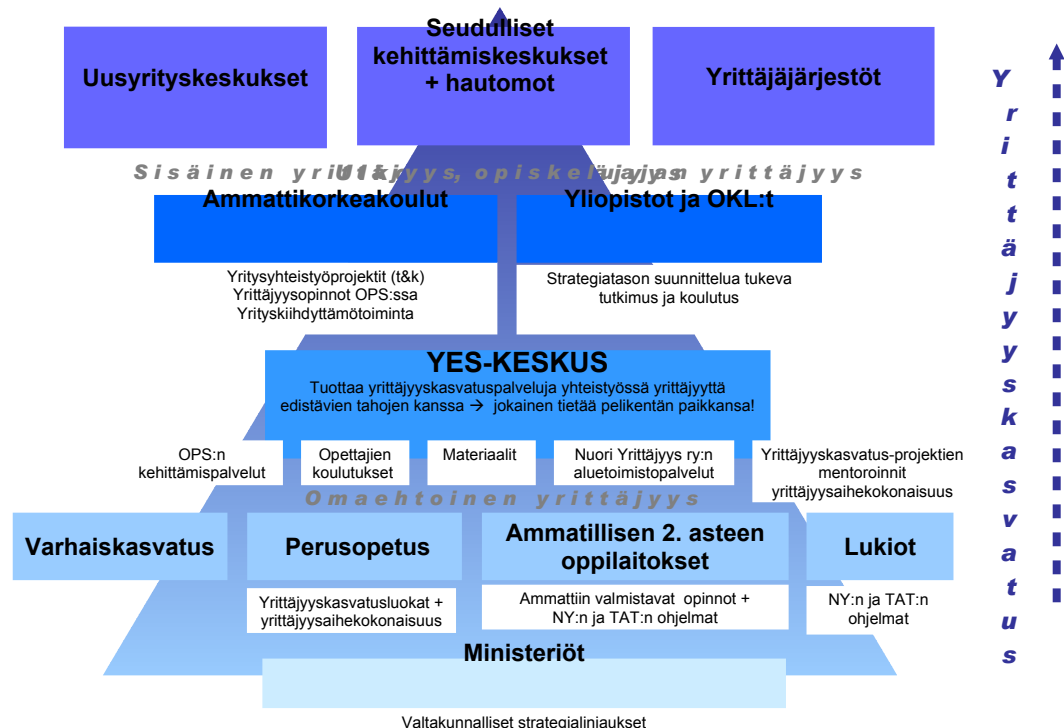
Kuten alkukartoituksesta kävi ilmi, YES-keskuksella riittää haasteita. Sen suurimpiin tavoitteisiin kuuluu palvelujen ulottaminen yläkouluihin, lukioihin ja ammatillisiin

oppilaitoksiin. Lisäksi oman haasteensa tuovat sivistystoimen johdon, rehtoreiden ja koulujohtajien motivointi alueen yrittäjyyskasvatustoimintojen kehittämiseen. Myös paikalliset yrittäjäjärjestöt ja elinkeinotoimenjohtajat ovat tärkeä osa yrittäjyyskasvatuspalveluiden kehittämisessä. (Kaarlenkaski 2009, 1.)

5.3 Hankkeen päätavoitteet

YES-keskus hankkeen tavoitteena on perustaa yhdeksään maakuntaan YES-keskus, jolla on selkeä maakunnallinen yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli. Toinen tavoite on kehittää uusia yrittäjyyskasvatuksen toteuttamismalleja, jotka on testattu ja tuotteistettu. Kolmas tavoite on kehittää yrittäjyyskasvatuksen maakunnallisia asiantuntijapalveluja. Tämä tarkoittaa aktiivisesti toimivia YK-verkostoja, www.yes-keskus.fi- sivustoa sekä YES-keskuksen tuotteita ja palveluita. (Ahlman 2007, 5.)

Kanta-Hämeen alueella on tarkoitus perustaa YES-keskus, joka tuottaa alueella yrittäjyyskasvatuspalveluita kouluille yhteistyössä muiden alueen yrittäjyyttä tukevien organisaatioiden kanssa. Keskus varmistaa yrittäjyyskasvatuspolun jatkumon varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ja siitä edelleen korkeakouluasteelle sekä lopulta ulkoiseen yrittäjyyteen saakka. (YES-keskus 2009.)

Kuvio 1. YES-keskuksen asema yrittäjyyskasvatuksessa maakunta- ja aluetasolla

Hämeenlinnan seudulla rakennetaan yhteistyösopimus yrittäjyyskasvatuksen kehittämisestä joka kouluasteella. Mukana ovat myös alueen yrittäjäjärjestöt, kehittämiskeskukset ja Hämeen Liitto. Kehittämiskeskus Oy Häme vastaa hankkeen koordinoinnista ja resursoi YES-keskushankkeen kautta projektin toiminnot, mutta jokainen oppilaitos panostaa myös omia resurssejaan keskuksen toimintaan.

YES-keskustoiminnan kansallistamisesta vastaavat Satu Ahlman ja Kaisu Kåla. Heitä ohjaa Opetusministeriön Yrittäjyyden ohjausryhmä. Ohjausryhmällä on kokemusta YES-keskus mallin kehittämisestä sekä tehtävään soveltuva koulutus ja osaaminen. Kansallistamista varten on tehty erillinen toimintasuunnitelma, joka tukee alueellisten keskusten perustamista, käynnistymistä sekä juurruttamista pysyväksi budjettirahoitteiseksi toimintamalliksi.

Kanta-Hämeen YES-keskus hallinnoidaan ja toteutetaan Kehittämiskeskus Oy Hämeen toimesta. Kehittämiskeskus Oy Häme vastaa alueen kuntarahaosuudesta.

5.4 Budjetti

Koko hankkeen budjetti on 1 225 000 €/vuosi. Jokaiselle maakunnalle jaettuna se on 94 230 €/maakunta. Valtakunnalliseen koordinointiin ja kansainvälistämiseen menee noin 250 000€/vuosi. Maakunnallisille YES-keskuksille on varattu 75 000 €/maakunta/vuosi (maakuntia on 13). (Ahlman 2007, 5.)

Kanta-Hämeen YES-keskuksen budjetti vuosina 2008-2010 on 175 000 €. Materiaaliin on varattu 5000 €, ostoihin 145 000 €, matkoihin 10000 € ja muihin kuluihin 15 000 €. Kuntarahaa on yhteensä budjetoitu 65 800 €.

5.5 Haastattelu

Haastattelin sähköpostin välityksellä Hillevi Kaarlenkaskea 14.10.2010 YES-keskuksen nykyisestä tilanteesta. Hänen mukaansa hanke on jokseenkin edennyt tähän mennessä, kuten on pitänytkin. Vuoden aikana on perustettu valtakunnallinen YES ry, joka on yrittäjyyskasvatuksen resurssikeskus ja jonka kautta kanavoidaan ministeriöiden rahat alueille. Ministeriöistä (Työ- ja elinkeinoministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö) ei vielä ensi vuonna saa budjettirahoitusta hankkeelle, vaan vasta vuonna 2012. Ensi vuonna käytetään Euroopan sosiaalirahaston niin sanottua ”hätärahoitusta”. YES-keskuksen toiminta tulee siis jatkumaan ensi vuonna, mutta niukemmalla rahoituksella.

Kaarlenkaski uskoo, että tekemäni toimintasuunnitelma tulee olemaan YES-keskukselle hyödyllinen. Hänen mukaansa tehtävää on vielä paljon ja mitä useampi henkilö on suunnittelemassa YES-keskuksen toimintaa, sitä parempi. Kaarlenkasken mukaan opettajat ovat olleet tänä vuonna kiinnostuneempia YES-keskuksen ja Nuori Yrittäjyys ry:n toiminnasta verrattuna aikaisempiin vuosiin. Jopa tämän vuoden suunniteltu Futuuri 2010 - tapahtuma on kiinnostanut opettajia enemmän. Kaarlenkaski toivoo, että YES-keskuksen toiminta saadaan pidettyä käynnissä, huolimatta tämän hetkisistä rahoitusongelmista. Hän uskoo, että viimeistään vuonna 2011 YES-keskus on vahva toimija ja tunnettu opettajien keskuudessa.

6 Johtopäätökset

Jotta yrittäjyyskasvatusta saataisiin opetussuunnitelmiin mukaan tärkeää, että saadaan opettajat mukaan. Heille tulee järjestää monia eri koulutustilaisuuksia ja leirejä, jotta he kiinnostuvat aiheesta. Tilaisuuksissa annetaan informaatiota YES-keskuksesta ja sen palveluista. Tilaisuuksien tulisi olla monipuolisia ja tarjota erilaisia näkökulmia yrittäjyyskasvatukseen. Sen takia on tärkeää, että yrittäjät saadaan mukaan toimintaan. Yrittävät tarjoavat oman näkökulmansa yrittäjyyteen ja voivat saada oppilaat innostumaan vielä enemmän aiheesta. Myös yrittäjät hyötyvät yhteistyöstä. He pääsevät kertomaan omasta yrityksestään ja tapaamaan tulevaisuuden työvoimaa. Yrittäjät voivat myös saada lisää nostetta omalle yritystoiminnalleen esimerkiksi oppilaiden tekemien tehtävien pohjalta.

Yhteistyökumppanit ovat myös tärkeässä asemassa. Nuori Yrittäjyys ry:n palveluiden käyttäminen helpottaa oppilaiden ja opettajien kouluttamista. Nuori Yrittäjyys ry:llä on erilaisia leirejä, joissa opitaan yrittäjyydestä. Myös Futuuri 2010- tapahtuma tuo mukavaa vaihtelua opettajien ja oppilaiden arkeen. Siinä yhdistyvät hupi ja hyöty. Tapahtumassa annetaan tietoisuuksia yrittäjyydestä ja siihen liittyvistä aiheista ja samalla tarjotaan esimerkiksi konsertteja ja esityksiä. Myös monet mukana olevat yhteistyöyritykset saavat lisää tunnettavuutta olemalla mukana tapahtumassa.

Vaikka YES-keskus ja Nuori Yrittäjyys ry tarjoavat osittain samankaltaisia palveluita, on niissä kuitenkin eroja. YES-keskuksen yhteistyökumppani, Nuori Yrittäjyys ry järjestää erilaisia leirejä ja keskittyy enemmän oppilaiden kouluttamiseen. Se opastaa oppilaita oman talouden hallinnassa, oman yrityksen johtamisessa sekä antaa käytännön vinkkejä jokapäiväiseen elämään. Oppilaat oppivat Nuori Yrittäjyys ry:n kautta vastuullisuutta ja niitä ominaisuuksia, joita yrittäjältä vaaditaan. Nuori Yrittäjyys ry:n tavoite on saada oppilaat kiinnostumaan yrittäjyydestä ja siihen liittyvistä asioista.

YES-keskuksen palvelut ovat suunnattu lähinnä opettajille. YES-keskuksella on monia yhteistyökumppaneita ja heidän avullaan se pyrkii omaan tavoitteeseensa: saada yrittäjyyskasvatusta mukaan opetussuunnitelmiin. Valtakunnallisesti YES-keskus on mukana monessa erilaisessa tapahtumassa ja se itse järjestää tapahtumia. Jokaisella alueellisella YES-keskuksella on johtaja ja hänen tehtäviinsä kuuluu saada mahdollisimman moni koulu alueella mukaan opetussuunnitelmamuutoksiin. YES-keskus pyrkii saamaan myös yrittäjät mukaan toimintaan. Tarkoitus olisi, että yrittäjät ja koulut olisivat vuorovaikutuksessa keskenään. Yrittäjät kertoisivat omasta arjestaan ja saisivat oppilaat kiinnostumaan. Tulevaisuudessa oppilailla olisi enemmän tietoutta eri ammateista ja he osaisivat paremmin hakeutua alalle, joka heitä kiinnostaa. YES-keskuksella on omat palvelunsa ja Nuori Yrittäjyys ry:llä omansa, mutta he hyödyntävät toinen toisiaan. YES-keskus pyrkii saamaan koulut kiinnostumaan yrittäjyydestä ja NY saa näin lisää oppilaita leireilleen. Näin YES-keskus ja Nuori Yrittäjyys ry täydentävät toisiaan.

Kun yrittäjyyskasvatusta lisätään opetussuunnitelmiin, siitä on monenlaista hyötyä. Yritysten määrä lisääntyy, kun yrittäjyydestä tiedetään enemmän. Nykyään moni ryhtyy yrittäjäksi, koska omat vanhemmat ovat yrittäjiä. Näillä ihmisillä on siis omakohtaista kokemusta yrittäjyydestä, koska he ovat eläneet siinä arjessa mukana. He tietävät mitä oman yrityksen johtaminen vaatii. Moni ei kuitenkaan tiedä yrittäjyydestä niin paljoa, joten he eivät pidä sitä uravalintanaan. Kun tieto lisääntyy, niin lisääntyy varmasti myös uusien yritysten perustamisen määrä. Näin lama-aikana on kuitenkin tärkeää, että uusia yrityksiä perustettaisiin, jotta työpaikat lisääntyisivät.

Yrittäjyyskasvatus auttaa myös nuoria itsenäistymään ja opettaa oman elämän hallinnan tapoja. Se auttaa muun muassa hallitsemaan raha-asioita. Kun nuoret perustavat ”leikkiyrityksiä”, he oppivat että tulojen tulisi aina olla suuremmat kuin menot. Jos ei ole tarpeeksi tuloja, täytyy miettiä, mihin raha kannattaa käyttää. He oppivat myös miten yritykset toimivat. Huolimatta siitä, mihin ammattiin valmistuu, on tärkeää ymmärtää yritysten toimintaperiaate. Oppilaat oppivat myös verkostoitumisen tärkeyden ja tiimityötä. Monessa työpaikassa joutuu tekemään työtä toisten ihmisten kanssa, joten on tärkeää, että osaa työskennellä erilaisten ihmisten kanssa. Parhaiten oppilaat saadaan kiinnostumaan

yrittäjyyskasvatuksesta järjestämällä erilaisia leirejä ja kiinnostavia tapahtumia, esimerkiksi Futuuri - tapahtuma.

Myös ihmisten luovuus lisääntyisi yrittäjyyskasvatuksen myötä. Monessa työpaikassa on hyötyä luovuudesta. Yrityksen tulee selvittää kehittää jotain uutta tai uudistaa vanhaa. Kun yrityksessä työskentelee innovatiivisia työntekijöitä, uuden keksiminen helpottuu. Luovuutta tarvitaan kuitenkin muuallakin kuin vain omassa yrityksessä. Luovuudesta on työntekijälle myös hyötyä. Jos hän on kehitellyt esimerkiksi uuden palvelun yritykselle, saa hän varmemmin ylennyksen. Yritys taas voi hyödyntää uutta palvelua ja myynti lisääntyy.

Yrittäjyyskasvatuksen lisääntymisen myötä myös sisäinen yrittäjyys lisääntyisi.

Yrittäjyyskasvatuksen päätarkoitus ei kuitenkaan ole pelkästään lisätä uusia yrityksiä vaan myös kannustaa sisäiseen yrittäjyyteen. Kun sisäinen yrittäjyys lisääntyy, niin yrityksetkin toimivat paremmin. Jos kaikki yrityksen työntekijät työskentelevät kuin se olisi heidän oma yrityksensä, niin yrityksen voitto kasvaa. Pitkällä tähtäimellä yrittäjyyskasvatuksella olisi positiivinen vaikutus Suomen talouteen.

Vuonna 2010 ja 2011 YES-keskukselle on tiedossa monia haasteita. Suunnitelman päätarkoitus on saada mahdollisimman moni koulu Kanta-Hämeessä innostumaan yrittäjyyskasvatuksesta ja uudistamaan opetussuunnitelmaansa yrittäjyyskasvatuksen mukaan.

Lähteet

Ahlman, S. 2007. YES-yrittäjyyskasvatuskeskusten kansallinen verkosto. Pori.

EDU 2003. Yrittäjyyskasvatus.

Viitattu 3.10.2009

<http://www.edu.fi/page.asp?path=498,1329,17908,17911,21602,22539,25766>

Etelä-Suomen Lääninhallitus. 2005. Yrittäjyyttä EU-projekteilla. Helsinki: Multiprint.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutkija kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Jephcote, M & Abbott, I. 2005. Teaching business education 14-19. Great Britain: David Fulton Publishers Ltd.

Jokela, P. & Anneberg, M. 1995. Yrittäjyys - ammatti ja tulevaisuus. Polarlehdet Oy.

Kaarlenkaski, H. 2009. Alkukartoitus. Hämeenlinna.

Kaarlenkaski, H. 2008. Hämeen maakunnallinen YES-keskushankkeen toimintasuunnitelma 2008-2010. Hämeenlinna.

Kaarlenkaski, H. 2009. YES-tiimin diaesitys 26.8.2009.

Kansikas, J. 2007. Kasva yrittäjyyteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Juva:WSOY-Kirjapainoyksikkö.

Kyrö, P., Lehtonen, H & Ristimäki, K. 2007. Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Kyrö, P. & Ripatti, A. 2006. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Leskinen, P. 2000. Yrittäjyyttä etsimässä. Helsinki: Oy Edita Ab.

Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsenne. Jyväskylä: PS kustannus.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nuori Yrittäjyys ry 2008. Nuori Yrittäjyys - oppia tekemisen kautta.

Viitattu 4.11.2009

<http://www.nuoriyrittajyys.fi/content/view/95/128/lang,finnish/>

Nuori yrittäjyys ry 2008. Nuori Yrittäjyys - oppia tekemisen kautta.

Viitattu 26.11.2009

<http://www.nuoriyrittajyys.fi/>

Opetusministeriö 2007. Opetussuunnitelma uudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen.

Viitattu 4.11.2009

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm28.pdf?lang=fi>

Opetusministeriö 2007. Yrittäjyyskasvatusta kouluissa aiempaa enemmän.

Viitattu 4.11.2009

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2007/11/Yrittajyyskasvatus.html?lang=fi>

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino Ab

Ristimäki, K. 2002. Yrittäjyyskasvatus: yrittäjyyttä ja kasvatusta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Seikkula-Leino, J. 2007. Opetussuunnitelma uudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Yliopistopaino.

YES-keskus 2009. YES-keskus.
Viitattu 31.9.2009
<http://www.yes-keskus.fi/>

YES-keskus. 2009. YES-koulutukset-infomoniste.

YES-keskus. YES-verkoston viestintä - diaesitys.

Liite 1 Hämeenlinnan koulut

Ammatillinen koulutus
Hämeen ammatti-instituutti
Koulutuskeskus Tavastia
Lihateollisuusopisto
Kiipulan koulutus - ja kuntoutuskeskus

Korkea-asteen koulutus
Hämeen ammattikorkeakoulu
Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos
Tampereen yliopiston ammattikasvatuksen tutkimus - ja koulutuskeskus

Lukio-opetus
Hämeenlinnan Yhteiskoulun lukio (luovan yrittäjyyden linja)
Kaurialan lukio (tiedelinja)
Lammin lukio
Lyseon lukio (urheilulinja)

Perusopetus
Alakoulut
Alvettulan koulu
Eteläisten koulu
Hämeenlinnan Normaalikoulu
Jukolan koulu
Kataloisten koulu
Kirkonkulman koulu
Kirkonseudun koulu
Konnarin koulu
Kostilan koulu
Lieson koulu
Luolajan koulu
Miemalan koulu
Myllymäen koulu
Nevilän koulu
Nummen koulu
Nummenkylän koulu
Ojoisten koulu
Ortelan koulu
Ruununmyllyn koulu
Taljalan koulu
Tuuloksen koulu
Vuorentaan koulu

Yhtenäiskoulut luokat 1-9
Hauhon Yhtenäiskoulu
Hämeenlinnan Yhteiskoulu
Iittalan koulu

Yläkoulut luokat 7-9
Ahveniston koulu
Hakkalan koulu
Kaurialan koulu
Lyseon koulu

Erityiskoulut
Saaristen koulu

Liite 2 Toimintasuunnitelma

Yleiset tavoitteet vuodelle 2010

Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on edetä hitaasti ja tutustuttaa lapsi luovuutta sekä ideointeja vaativiin tehtäviin. Näitä ohjaamassa voi olla yläkoulujen ja lukioiden opiskelijoita.

Alakouluissa on tarkoitus tutustuttaa oppilaat työkasvatukseen sekä erilaisiin ammatteihin. Oppilaille voi olla kummiyritys, jonka kautta he pääsevät seuraamaan, miten oikea yritys toimii. Alakouluissa voidaan järjestää myös oppilaskunta, jolloin oppilaat oppivat ottamaan vastuuta omista tekemisistään.

Yhdeksäsluokkalaisille on joka vuosi järjestetty ”Paras Idea”- kilpailu, jossa oppilaat kehittävät uuden yrityksen tai tuotteen, jota ei ole vielä keksitty. 12:den tunnin Nuori Yrittäjyysleirejä pidetään yläkoululaisille ja näitä ohjaavat lukiolaiset. Yläkoulujen kahdeksas ja yhdeksäs - luokkalaisilla on myös Työelämään tutustumisjaksoja. Oppilaiden tulee myös ottaa vastuuta omasta opiskelustaan ja tehdä yritysvierailuja.

Toisen asteen oppilaille järjestetään 24:den tunnin Nuori Yrittäjyys-leirejä sekä Vuosi Yrittäjänä - kurssi. Oppilaat voivat tehdä yritysvierailuja sekä ottaa vastuuta omasta ja toisten opiskelusta. He voivat myös harjoitella tiimi - sekä projektityöskentelyä.

Jos kaikkia tämän vuoden tavoitteita ei saavuteta, ne siirtyvät automaattisesti ensi vuodelle.

Tammikuu

Opettajien koulutustilaisuus olisi hyvä pitää heti tammikuun alussa. On hyvä muistuttaa opettajille YES-keskuksesta ja sen palveluista hyvissä ajoin ennen kesäloman alkua. Ensimmäisenä YES-koulutukseen pääsevät Koulutuskeskus Tavastian opettajat. Heille järjestetään YES & NY - minicampveso 6 h. Mahdollisuuksien mukaan kaikille opettajille pidetään 6 h - veso, mutta jos aikaa ei ole, pidetään 3 h- veso.

Markkinointi hoidetaan opettajien koulutuksen yhteydessä jakamalla joka kouluun muutaman ”YES boxi”, jossa on materiaalia yrittäjyyskasvatuksesta. ”YES-boxi” on salkku, jossa on erilaisia esitteitä koskien yrittäjyyskasvatusta ja Nuori Yrittäjyys ry:n toimintaa.

Tammikuussa järjestetään kolme Nuori Yrittäjyys (NY) leiriä. Koulutuskeskus Tavastian opiskelijat jaetaan ryhmiin ja heille kaikille järjestetään NY 24 h - leiri.

Perusopetukseen aletaan panostaa heti vuoden alusta. Hämeenlinnassa on yhteensä 22 toimivaa alakoulua. NY-leirit kannattaa aloittaa isoimmista kouluista, koska niissä on eniten oppilaita. Ensimmäisenä ovat vuorossa Hämeenlinnan Normaalikoulu ja Myllymäen koulu. Näiden koulujen 5-6 luokkalaisille järjestetään NY 6 h - leiri. Leirit pidetään eri aikaan, koska oppilaita olisi muuten liian paljon. Pääasiassa leirien vetäjinä toimivat opettajat. Heille annetaan ohjeet, miten leirillä toimitaan ja he valvovat oppilaita. Tämän jälkeen opettajat palauttavat oppilaiden tekemät tehtävät YES-projektipäällikölle, joka varmistaa, että kaikki on tehty oikein.

Yrityksille ja opettajille tulisi järjestää yhteinen tapaaminen, jossa yrittäjät voivat antaa neuvoja opettajille. Opettajat kutsutaan sähköpostilla ja viesti lähetetään yläkouluun opettajille. Tämän jälkeen varmistetaan osallistujamäärä ja hankitaan sopivan kokoinen tila.

Myös koulujen rehtoreille pidetään oma tapaaminen. Näin varmistetaan, että rehtorit ovat mukana opetussuunnitelmien muuttamisessa. Rehtorit kertovat myös omassa koulussaan muille opettajille, mitä yrittäjyyskasvatus on ja miten sitä tulisi opettaa.

Joka kuussa on myös tärkeää huolehtia yritys ja oppilaitos yhteistyöstä. Kun yrittäjät ja opettajat ovat tavanneet, he voivat samalla sopia, milloin yrittäjä tulisi puhumaan kouluihin yrittäjyyskasvatuksesta. Kouluissa kiertää eri yrittäjiä pitämässä esityksiä isommille ryhmille.

Helmikuu

Opettajien koulutus hoidetaan helmikuussa pitämällä Hämeenlinnan Yhteiskoulun opettajille YES & NY minicamp 6 h, jossa annetaan enemmän materiaalia yrittäjyyskasvatuksesta. Samalla heitä valmistetaan opetussuunnitelmien muutoksiin.

Opettajien koulutuksen yhteydessä jaetaan lehtisiä sekä mainostetaan YES-keskusta. On tärkeää, että opettajilla on alussa mahdollisimman paljon materiaalia ja tietoa siitä, miten heidän toimintansa vaikuttaa yrittäjyyskasvatuksen etenemiseen sekä mitkä ovat ne toimenpiteet, joilla oppilaat saavat parhaan ohjauksen aiheeseen.

Helmikuussa järjestetään NY-toimintaa pitämällä 6 h- leirit Ojoisten koululle sekä Ruununmyllyn koululle. Leirit toteutetaan samalla periaatteella kuin edellisetkin leirit.

Helmikuussa pidetään tapaaminen rehtoreiden kanssa. Rehtorit kertovat yhteenvedon siitä, miten on edistytty viime kerrasta ja miten yrittäjyyskasvatus on otettu vastaan opettajien keskuudessa.

Helmikuussa pidetään YES & NY minicamp rehtoreille, opettajille, opinto-ohjaajille ja aineopettajille, jotka vastaavat työelämäyhteyksistä sekä yrittäjille. NY minicamp toteutetaan kolmen tunnin mittaisena ja siinä annetaan informaatiota Nuori Yrittäjyys ry:n ohjelmista, yrittäjyyssoivalluksia, miten NY ohjelmat saadaan toimimaan kouluissa sekä palautekeskustelua. Kouluttajina toimii projektipäällikkö sekä yrittäjyyskasvatukseen erikoistunut kouluttaja.

Maaliskuu

Maaliskuussa koulutetaan Kaurialan lukion opettajia. Heille järjestetään YES & NY minicamp 6 h, jossa kerrotaan yrittäjyyskasvatuksesta ja miten sitä tulisi opettaa. Heille annetaan pohdintatehtäviä, jotka sitten käydään yhdessä läpi päivän päätteeksi.

Markkinointi hoidetaan pitämällä huoli, että YES-sivusto on ajan tasalla ja päivittämällä YES-blogia. Tapaamisissa jaetaan myös materiaalia YES-keskuksesta.

Maaliskuussa pidetään NY leirit Kirkonkulman ja Nummenkylän koulujen oppilaille. Leirit ovat kuuden tunnin mittaiset.

Maaliskuussa on myös rehtoreiden kokous. Siellä käydään läpi mitä on saavutettu. Pidetään tapaamisia myös yritysten edustajien kanssa. On tärkeää, että yhä useampi yrittäjä innostuu tulemaan mukaan YES-keskuksen toimintaan ja auttaa osaltaan yrittäjyyskasvatuksen edistämistä.

Yritys ja oppilaitos yhteistyöhön liittyen yrittäjät esittelevät omaa toimintaansa mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman monille Hämeenlinnan lukiolaisille kiertämällä eri kouluja.

Huhtikuu

Opettajien koulutus pidetään Lyseon ja Lammin lukion opettajille. He pääsevät kuuden tunnin YES & TAT veso-koulutukseen. Koulutuksessa käydään vierailemassa yrityksessä, jossa tutustutaan yrittäjämäiseen toimintatapaan. Opettajien kanssa sovitaan päivä oppilaiden leireille.

Huhtikuussa markkinointi hoidetaan jakamalla veso-koulutuksessa YES-keskus materiaalia. Myös YES-keskuksen Internet-sivuja ja blogia päivitetään ahkerasti.

Huhtikuussa Nuori Yritys 6 h - leirit pidetään Alvettulan ja Eteläisten koulujen oppilaille. Leireillä tehdään erilaisia tehtäviä liittyen yrittäjyyteen.

YES-keskus pitää tapaamisen yrittäjien kanssa. Tapaamisessa esitellään YES-keskuksen toimintaa heille. Tapaamisen tarkoitus on saada yrittäjiä yhteistyöhön koulujen kanssa. Samalla yritetään saada yrittäjät mukaan 6 h- leireille, joissa he voivat esitellä omaa yritystään.

Toukokuu

Hauhon Yhtenäiskoulun opettajille pidetään 3 h veso koulutus. Jotta mahdollisimman moni opettaja pääsee paikalle, pidetään lyhyt koulutuskerta. Toivottavaa olisi, että mukana olisi kaikki 1.-9. luokkien opettajat.

Kaikille Hämeenlinnan yläkoulujen, lukioden ja toisen asteen opettajille lähetetään sähköpostilla viesti tulevasta tapahtumasta. Tapahtuma on suunnattu niin opiskelijoille kuin opettajillekin ja on samanlainen kuin viime vuoden Futuuri 2009- tapahtuma. Siellä annetaan tärkeää tietoa jatkokoulutuspaikoista sekä yrittäjyyskasvatuksesta. Kaikki Hämeenlinnan yläkoulut, lukiot ja KKTavastia yritetään saada mukaan. Myös HAMKin opiskelijoita pyritään saamaan mukaan.

Nuori Yrittäjyys toimintaa jatketaan leirillä, jossa ovat Jukolan, Kataloisten ja Kirkonseudun koulut. Leiri kestää 6 tuntia.

Rehtorien tapaamisessa katsotaan, mitä on saatu aikaan tähän mennessä.

Yrittäjä käy yhdessä koulussa kertomassa yrittäjänä olemisesta. Otetaan yhteyttä eri kouluihin ja kysytään, mikä koulu olisi kiinnostunut saamaan yrittäjä-vieraan.

Tärkeää on myös varata Futuuri 2010 - tapahtumalle paikka sekä alkaa suunnitella päätteemoja ja ohjelmaa.

Kesäkuu

Kesäkuu varataan tulevan syksyn Futuuri 2010 tapahtuman suunnitteluun. Kesäkuussa ei pidetä enää opettajien tai rehtoreiden tapaamisia, koska he ovat kesälomalla. Tapahtumaan yritetään saada mukaan mahdollisimman monta yritystä. Myös sponsoreiden hankinnasta tulee huolehtia. Futuuri 2010-varten tulee huolehtia riittävästä yhteistyökumppaneiden määrästä. Yhteistyökumppaneihin lukeutuu oppilaitoksia (esim. HAMK), pankkialan yrityksiä (esim. OP) ja vakuutusalan yrityksiä (esim. Pohjola). Tapahtumassa tarjotaan katsaus jatkokoulutusmahdollisuuksiin ja nuoren itsenäistymiseen. Tapahtumassa käsitellään myös päihteitä ja tulevaisuuden työpaikkoja (esim. yrittäjyys).

Vaikka virallisesti YES-keskus hanke päättyikin kesäkuuhun, suunnitelmassa on vielä vuodeksi eteenpäin suunnitelma.

Heinäkuu

Heinäkuussa hankitaan lisää yhteistyökumppaneita tapahtumaan sekä suunnitellaan ohjelmaa yksityiskohtaisemmin.

Elokuu

Kun opettajat ovat palanneet lomiltaan, heille järjestetään koulutus muuttuneesta opetussuunnitelmasta. Koulutuksia pidetään useampi kuukaudessa ja niihin kutsutaan kaikki alueen lukioden ja yläkoulujen opettajat. Niille opettajille, joiden koulussa on käytössä uudistettu opetussuunnitelma, järjestetään oma koulutuksensa. Koulutuksessa käsitellään opetussuunnitelman muutoksia.

Opettajille, joiden kouluun opetussuunnitelmien muutos ei vielä vaikuta, järjestetään oma koulutuksensa. Koulutuksessa kerrotaan, miten opetussuunnitelmien muutos vaikuttaa niihin

kouluihin, jossa se on jo voimassa ja miten tärkeää on, että viimeistään ensi vuonna yrittäjyyskasvatus olisi jo jokaisen koulun opetussuunnitelmassa mukana. Lisäksi pidetään Hämeenlinnan Yhteiskoulun opettajille 3 h veso koulutus.

Elokuussa on tärkeää markkinoida tulevaa Futuuri 2010 - tapahtumaa ja jakaa siitä erilaisia esitteitä opettajien tapaamisessa sekä tehdä hyvät Internet - sivut.

Tässä kuussa Nuori Yrittäjyys 6 h - leirille menevät Konnarin, Kostilan ja Lieson koulujen oppilaat. Jos koululla on hyvin vähän 5-6 - luokkalaisia, eri koulujen leirejä voidaan yhdistää. Samoilla leireillä on mukana yrittäjiä kertomassa omasta yrittäjyydestään.

Kuun lopussa järjestetään tapaaminen rehtoreiden kanssa ja selvitetään, miten uudet opetussuunnitelmat on otettu vastaan. Niille rehtoreille, joiden koulussa ei ole vielä käytössä uusi opetussuunnitelma, esitellään erilaisia tapoja miten opetussuunnitelmia kannattaa uudistaa.

Syyskuu

Syyskuussa opettajia valmistellaan tulevaa Futuuri 2010 - tapahtumaa varten. Heille lähetetään sähköpostia aiheesta ja pidetään yhteinen tapaaminen.

littalan koulun opettajille pidetään 3 h veso koulutus. Tapahtumassa otetaan esille Futuuri 2010 - tapahtuma, jonka korotetaan olevan tärkeä myös opettajille.

Futuuri 2010 - tapahtuman markkinointi on tärkeää ja mukaan yritetään saada kaikki alueen opettajat. Viime vuonna opettajien osallistuminen jäi vähäiseksi, joten tänä vuonna yritetään parantaa osallistujamäärää.

Tässä kuussa 6 h - leirille menevät Luolajan ja Miemalan koulujen oppilaat. Samalla leirillä ovat mukana myös yrittäjät. Syyskuun tärkeänä tehtävänä on opastaa Hämeen ammattikorkeakoulun ja Tampereen yliopiston opettajakoulutuslaitoksen opiskelijat aloittamaan NY Oma Yritys - kurssi. Kurssi kestää koko lukuvuoden ja siinä opiskelijat perustavat oman yrityksen, joka toimii oikealla rahalla. Yritykset on kannattavinta perustaa ryhmissä. Kurssi on tärkeä nimenomaan opettajakoulutuksen opiskelijoille, koska yritysjohtamiskokemuksen jälkeen yrittäjyyskasvatuksen opettaminen on heille helpompaa tulevaisuudessa.

Syyskuussa järjestetään rehtoreiden kanssa perinteinen tapaaminen. Myös rehtorit on syytä saada mukaan Futuuri 2010- tapahtumaan.

Lokakuu

Lokakuussa Ahveniston ja Hakkalan koulujen opettajille järjestetään YES & Yrittäjä 6 h veso. Tässä koulutuksessa mukana ovat vahvasti yrittäjät. Vesossa vierailaan pk - yrityksessä ja tutustutaan yrittäjäksi ryhtymiseen.

Markkinointi keskitetään Futuuri 2010 - tapahtuman ympärille. Sitä markkinoidaan lehdessä ja sähköposteissa, jotka lähetetään opettajille.

Nevilän, Nummen ja Ortelan koulujen 5 - 6 luokkalaiset pääset 6 h- leirille. Leireillä ovat mukana myös yrittäjät.

Lokakuussa pidetään rehtoreiden kanssa kuukausittainen kokous, jossa käsitellään kaikki tärkeät asiat. Kokouksessa voidaan esitellä yksityiskohtaisemmin Futuuri 2010- tapahtumaa. Rehtoreille annetaan ohjelma, jotta he pääsevät jo etukäteen tutustumaan tapahtuman tarjontaan.

Marraskuu

Tässä kuussa opettajien koulutus järjestetään Futuuri 2010-tapahtumassa. Futuurin molempina päivinä on ohjelmaa opettajille. Opettajille pidetään luennon tapaisia tietoiskuja yrittäjyyskasvatuksesta. Mukana luennoimassa on TAT:in, NY:n ja YES - keskuksen edustajia. Myös erillinen YES & TAT vesio 6 h järjestetään Kaurialan ja Lyseon yläkoulujen opettajille.

Ftuurin ohjelma lähetetään kaikille osallistuville opettajille ja sitä mainostetaan vielä erikseen Hämeen Sanomissa. Myös mukava olevia artisteja mainostetaan.

Nuori Yrittäjyys -toiminta keskittyy marraskuussa Futuuri 2010 - tapahtuman ympärille. Tässä kuussa ei pidetä erikseen mitään leirejä oppilaille, vaan varsinainen NY-toiminta tapahtuu Futuuri 2010 - tapahtumassa luentojen kautta. Luentoja pidetään niin opettajille kuin oppilaillekin.

Viimeiset tapaamiset pidetään Futuurin sponsoreiden kanssa, jos on tarvetta. Rehtoreiden tapaamisessa korostetaan Futuuri- tapahtuman tärkeyttä ja sitä, että opettajien on myös ehdottoman tärkeää osallistua.

Ftuurissa mukana olevat yritykset esittelevät tapahtumassa toimintaansa opiskelijoille. Yrityksillä voi olla mukana esimerkiksi oma ständi, jossa heillä on mukana esitteitä yrityksestään ja tuotteistaan/palveluistaan. Samalla he kertovat opiskelijoille toiminnastaan ja vastailevat kysymyksiin.

Joulukuu

Joulukuussa aletaan kouluttaa opettajia ensi vuotta varten. Heille annetaan tarpeeksi materiaalia ja tietoa, jotta he voivat alkaa opettaa omassa koulussaan yrittäjyyskasvatusta. Jos aiemmissa koulutuksissa on lähinnä keskitytty kertomaan yleistä informaatiota koulutuksesta, nyt tarkoitus on antaa käytännön neuvoja, miten omaa tuntuunnetelmaa tulisi muuttaa. Tavoitteena on, että seuraavana syksynä, opettajilla on selkeä suunnitelma siitä, miten he alkavat toteuttaa yrittäjyyskasvatusta.

Joulukuussa markkinointi koostuu lähinnä opettajille jaetusta materiaalista. Esimerkiksi päivitettyä YES-boxia voidaan jakaa.

Vuoden viimeiselle 6 h- leirille pääsevät Taijalan, Tuuloksen ja Vuorentaan koulujen 5 - 6 luokkalaiset.

Pidetään perinteinen rehtoreiden tapaaminen ja käydään tulevia asioita läpi. On tärkeää, että rehtorit pitävät huolen, että heidän koulussaan toteutetaan yrittäjyyskasvatusta.

Yritysten edustajia on mukana opettajien koulutustilaisuudessa ja he antavat käytännön vinkkejä, miten opettajien tulisi edetä.

Vuoden 2011 yleiset tavoitteet:

Edellisen vuoden tavoitteena oli saada mukaan alakoulut ja niihin panostettiin paljon. Tämän vuoden tavoitteena on saada mukaan lukiot. Yhteistyötä jatketaan Nuori Yrittäjyys ry:n kanssa ja he pitävät oppilaille edelleen leirejä.

Vaikka alakouluihin on panostettu paljon, on aika varmaa, että kaikki eivät ole vielä ottaneet uutta opetussuunnitelmaa käyttöönsä. Näihin kouluihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota tänä vuonna.

Vaikka tämän vuoden tarkoitus onkin hankkia uusia kontakteja, on kuitenkin tärkeää pitää myös vanhoista kontakteista huolta. Kouluissa, joissa uusi opetussuunnitelma on otettu käyttöön, tulisi käydä ja katsoa, että kaikki sujuu hyvin. Jos opettajilla on kysymyksiä tai muuten vain jokin asia on epäselvää niin heitä voi samalla auttaa.

Tammikuu 2011

Vuosi on hyvä aloittaa rehtoreiden kokouksella. Kokoukseen kannattaa kutsua kaikki yläkoulujen ja lukioiden rehtorit sekä muutama alakoulujen rehtori kertomaan edellisestä vuodesta. Alakoulujen rehtorit voivat antaa hyviä vinkkejä muille rehtoreille miten kannattaa toimia.

Lukioista ensimmäisen koulu, jolle järjestetään Nuori Yrittäjyys leiri, on Hämeenlinnan Yhteiskoulun lukio. Vaikka koulussa onkin yrittäjyys-linja, niin monet koulun oppilaista eivät kuitenkaan ole kyseisellä linjalla. Tammikuun aikana kaikki oppilaat osallistuvat Vuosi Yrittäjänä - kurssille.

Markkinointi hoidetaan rehtoreiden tapaamisessa jakamalla esitteitä YES-keskuksesta sekä vastaamalla kysymyksiin. Samalla pidetään myös lyhyt power point - presentaation YES-keskuksesta.

Helmikuu 2011

Helmikuu aloitetaan hankkimalla muutama uusi yrityskontakti. Olisi hyvä, jos yritykset olisivat mukana noin puolesta vuodesta vuoteen ja sen jälkeen voisi etsiä uusia kontakteja. Näin monia eri aloja tulee käsiteltyä ja yritysten esittelyt pysyvät mielenkiintoisina kuuntelijoiden mielestä. Mukana voisi olla ihan ”perinteisiä” aloja, kuten kampaaja tai myyjä tai erikoisempia, esimerkiksi suutari. Olisi myös hienoa, jos mukaan saisi toisinaan toimitusjohtajan, joka voisi kertoa millaista on johtaa isoa yritystä.

Nyt on hyvä aloittaa uuden tapahtuman suunnittelu, joka pidetään jälleen marraskuussa. Kahtena edellisenä vuotena tapahtuma on ollut jokseenkin samanlainen, joten tänä vuonna mukaan voisi ottaa jotain uutta. Esimerkiksi voisi järjestää kilpailun ennen tapahtumaa Valion tehtaalle. Kilpailun voittanut luokka pääsisi tutustumaan tehtaalle. Heille järjestettäisiin kuljetukset ja välipalat tehtaalla sekä Valio lahjoittaisi heille jäätelöä paikan päällä. Tässä kuussa on tärkeää myös aloittaa niiden yrityskontaktien hankkiminen, jotka tulevat Futuuri 2011- tapahtumaan.

Kaurialan lukio pääsee tutustumaan Nuori yrittäjyys - leiriin. Koska lukiossa on paljon oppilaita, heidät jaetaan ryhmiin esimerkiksi luokan mukaan. Leirejä voidaan järjestää useampi kuussa ja niiden päävetäjänä toimii luokanvalvoja sekä Nuori Yrittäjyys ry:n edustaja.

Tässä kuussa järjestettävän leirin yhteydessä järjestetään Kaurialan lukion opettajille koulutustilaisuus. Samalla voidaan jakaa YES-keskus materiaalia. Olisi hyvä, jos materiaalia saisi päivitettyä aina kun jotain uutta ilmenee. Näin vastaanottaja pysyy muutoksissa mukana.

Maaliskuu 2011

Maaliskuussa jatketaan tapahtuman suunnittelua ja yrityskontaktien hankkimista. Tapahtumaan pitäisi saada joka vuosi eri yrityksiä, ettei se ala toistamaan itseään. Nyt mukaan voisi ottaa myös niiden koulujen rehtoreita/opettajia, joissa opetussuunnitelma muutos on jo käynnissä. He voivat antaa käytännön esimerkkejä muutoksesta.

Tässä kuussa Lammin lukiolle järjestetään Nuori Yrittäjyys leiri. Heidän kohdallaan toimitaan samoin kuin Kaurialan lukion.

Markkinointi hoidetaan päivittämällä aktiivisesti YES-keskuksen internettisivuja. Sivuille voi laittaa jo maininnan uudesta Futuuri tapahtumasta ja ajankohdan. Myös Futuuri 2011- tapahtumamateriaalin suunnittelu tulee aloittaa.

Huhtikuu 2011

Huhtikuussa tulee ottaa huomioon se, että koulut loppuvat ensi kuussa. On tärkeää, että opetussuunnitelma muutokset otettaisiin käyttöön mahdollisimman monessa koulussa ensi syksynä. Nyt viimeistään pitäisi saada mukaan ne koulut, joihin otettiin yhteyttä viime vuonna. Olisi hyvä käydä mahdollisimman monessa peruskoulussa katsastamassa tilannetta ja antamassa ohjeita opettajille.

Tässä kuussa NY leirille lähtevät Lyseon lukion oppilaat. Oppilaat jaetaan ryhmiin samalla periaatteella kuin aiemminkin. Leirin pääasiallisina vetäjinä toimivat opettajat, jotka ovat saaneet ohjeet YES-keskukselta sekä Nuori yrittäjyys ry:ltä.

Rehtoreiden kokous järjestetään ja siinä ovat mukana YES-keskuksen edustaja sekä Nuori yrittäjyys ry:n edustaja. Kokouksessa käsitellään tulevaa syksyn opetussuunnitelma muutosta. Samalla jaetaan Futuuri 2011- tapahtuman mainoslehtisiä.

Toukokuu 2011

Toukokuussa aletaan valmistautua tulevaa syksyä varten. Pidetään huoli, että opettajilla on tarpeeksi materiaalia syksyä varten. Myös Futuuri 2011 - tapahtumasta muistutetaan ja yritetään saada mahdollisimman moni opettaja mukaan.

Futuuri 2011 - tapahtuman suunnittelua jatketaan ja samalla pyritään saamaan lisää yrityksiä mukaan tapahtumaan. Tässä kuussa ei järjestetä leirejä, eikä koulutustilaisuuksia. Ainoa tilaisuus pidetään rehtoreille, jotka varmistavat että heillä on kaikki valmiina syksyä varten.

Kesäkuu 2011

Kesäkuussa ei enää pidetä opettajien tapaamisia vaan aika käytetään Futuurin suunnitteluun. Huolehditaan mainonnasta, juontajasta, esiintyjistä, yhteistyökumppaneista ja internetti sivujen päivittämisestä.